פרײַז 25 גראָשען XIV-טער יאָהרגאַנג „Należytość pocztowa uiszczona gotówką" 28 (673) „Radomer-Kielcer Leben" הײַנט 10 זײַטען

Radom, dnia 9 Lipca 1937 r.
ראַדאָם, פרײַטאָג א. אָב תרצ"ז
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 18 - 15

ראַדאָמער-קעלצער לעבן

פּאַראָווע פאַרבערײַ
און כעמישע פּראַלניע
A.
HEMPEL
פאַבריק און צענטראַלע אַלטע שטאָדט 7
פיליעס:
זשעראָמסקי 1
זשעראָמסקי 21
זשעראָמסקי 59
טראַוגוטטאַ 11
קעלנער צו וואַשען צו 15 גר.

ציוניסטען וועהלער! מ. מ. אוסישקין

דער פאָטער פון ישוב
און אומבויגזאַמער קעמפער
פאַר דער יודישער בעפרײַאונג

רופט אײַך צו שטעלען זיך אין דינסט פון פאָלק און לאַנד אין דעם שווערען און דעצידירענדען מאָמענט

№ 2 אַגיטירט און שטימט פאַר דער ליסטע № 2

די גאַנצע קעלצער אינטעליגענטע יוגענד
קליידט זיך
בײַם ערשטקלאַסיגען מענער - שניידער
J. RAJZMAN
Kielce, ul. Planty 13
די נײַעסטע מאָדעלען אויפ'ן יאָהר 1937
מיט די בעסטע בעדינגונגען — קומט און איבערצייגט אײַך!
געדענקט דעם אדרעס PLANTY 13

מאָרגען שבת 5 נ. מ. אין לאָקאַל פון דער אַלגעמײַנער
ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע (וועלט-פערבאַנד) טראַוגוטטאַ 55

א גראַנדיעזער וואַהל - מיטינג

מיט דער בעטײַליגונג פון די מיטגלידער פון צענטראַל-קאָמיטעט
די ח"ח: אַדוו. ב. אַלאַמוצקי און אינזש. י. טהאָן פון וואַרשא
וועלכע וועלען רעפערירען א. ד. ט.

„די פּאָליטישע לאַגע און דער 20-טער ציוניסטישער קאָנגרעס"

פאַר שקלים-בעזיצער אײַנגאַנג פרײַ.

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
**kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne.**
Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskiem Towarzystwie Elektrycznem
Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מעלדען מיר אַז זונטאג דעם 11.vii ד. י. פון 8 אין דער-פריה ביז 10 אָוונט, קומט פאָר אין לאָקאַל פון „שול-קולט" זשעראָמסקי 27

די וואַהלען צום 20-טן ציוניסטישען קאָנגרעס

וואַהל - רעכט האָט יעדער וואָס האָט איינגעקויפט א שקל פאַר יאָהר תרצ"ז און האָט פולע 18 יאָהר.

וואַהל - קאָמיסיע
צום XX ציוניסטישן קאָנגרעס אין ראַדאָם.

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נײַע גאַרדעראָבעס, שנײַ-ווײַסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבערײַ און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala **Stare Miasto 7** telefon 19 - 70
Filje **Zeromskego 1**
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס'האָט זיך ניט איבערצייגט זאָל פּרובען און וועט זײַן ענטציקט
פון דער שענער, עסטעטישער און פאַכמענישער ארבייט.
ביליגע פרייזען! פינקטליכע אויספיהרונג
סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אײַך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראָמסקי 1, טראַוגוטטאַ 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59

דאלארען פון באלטימארע און וואשינגטאן פאר ראדאמער יודישע אינסטיטוציעס.

דער היגער 15-ער קאמיטעט האט דערהאלטען א בריעף פון די ראדאמער לאנדסלייט אין וואשינגטאן, אז זיי האבען ארויסגעשיקט הונדערט דאלאר פאר א רייהע יודישע אינסטיטוציעס אין ראדאם.

דער בריעף איז אנ'ענטפער אויף דער ווענדונג פון ראדאמער 15-ער קאמיטעט, וועלכער האט מיט איינינע מאנאטען צוריק געשריבען קיין וואשינגטאן אנ'אויספיהרליכען בעריכט, ווי אויך געשיקט א רייהע נומערן פון „ראדאמער קעלצער לעבען" ווענען דער טעטיגקייט פון 15-ער קאמיטעט און בעזונדערס וועגען דעם סטאבילען קאנטאקט, וואס איז געשלאסען געווארען א דאנק דעם דעלעגאט ה' יעקב דיימאנד, צווישען ניו-יארקער ראדאמער רעליעף מיט'ן היגען 15-ער קאמיטעט, וועלכער איז ספעציעל געשאפען געווארען דורך ה' דיימאנד, וועלכער איז דא געוועזען פאראיאהרען, אלס אנ'אבגעזאנטער פון די ראדאמער לאנדסלייט אין ניו-יארק.

די 100 דאלאר פון וואשינגטאן וועלען וואהרשיינליך אנקומען די נעכסטע טעג.

חוץ פון וואשינגטאן זענען געשיקט געווארען פון באלטימארע 208 דאלארען קיין ראדאם פאר'ן חינוך-ילדים און פאר'ן בית-יתומים און מושב-זקנים.

וועגן די 208 דאלאר פון באלטימארא האט פראפעס משה רובינשטיין דערהאלטען א בריעף פון זיין פריינד משה ראדאמסקי אין ניו-יארק.

מיר פערעפענטליכען דא דעם בריעף אויפ'ן אויסדריקליכען פערלאנג פון ה' רובינשטיין. דער אינהאלט פון בריעף איז פאלגענדער:

„פריינד משה רובינשטיין!

איך לאז אייך וויסען, אז איך האב געקריגען א בריעף פון די באלטימא-רער לאנדסלייט, וועלכע זענען מיר מודיע, אז זיי האבען ארויסגעשיקט 75 דאלאר פאר דעם חינוך-ילדים און 133 דאלאר פאר די יתומים און די אלטע לייט. איך שרייב אייך, אז איהר זאלט וויסען, ווייל איך בין געוועזען אין באל-טימאר און האב זיך געזעהען מיט די לאנדסלייט און זיי האבען מיר פער-שפראכען, אז זיי וועלען זעהן צו שאפען געלד און העלפען די ארימע אינסטי-טוציעס. זיי האבען מיר אויך צוגעזאגט צו שאפען עטליכע הונדערט דאלאר פאר דעם יודישען שפיטאל. דערום בעט איך אייך, זעהט, אז דאס געלד זאל ווערען קוויטירט דורך דער ראדא-מער יודישער צייטונג („ראדאמער-קעלצער לעבען") און מיר איבערצושיקן די צייטונג, און צו וועמען זיי האבען געשיקט דאס געלד.

משה ראדאמסקי ניו-יארק.

דעם 25 יוני 1937

אין בריעף איז בייגעלעגט א פאפי-רעל, אויף וועמענס אדרעסען די באל-טימארער לאנדסלייט האבען דאס געלד געשיקט. דארט זענען אויפגעצייכענט: בראניא טענענבוים 75 דאלאר פאר חינוך ילדים, טראוגוטא 52 און ס. אדלער, ושעראמסקיעגא 12 — 133 דאלאר.

צו די פערוואלטונגען פון חינוך-ילדים און פון בית-יתומים און מושב-זקנים.

ג. דאמען און הערען!

איך בעט אייך צו זיין אזוי גוט און מיר צעטיסען טוהן, צי איהר האט שוין ערהאלטען די דאלארען פון די ראדא-מער לאנדסלייט אין באלטימאר, וועגען וועלכע עס רעדט זיך אין אויבענגע-בראכטען בריעף פון ה' משה ראדאמסקי פון ניי-יארק.

ווי איהר זעהט, פרעגט מיך אן מיין פריינד ה' ראדאמסקי וועגען דעם ענין אויף וואס איך האב א חוב איהם צו ענטפערען. אויב איהר האט די געלדער שוין ערהאלטען, ברויכט איהר דאס בע-נאכריכטען אין דער היגער יודישער צייטונג „ראדאמער-קעלצער לעבען", אזוי ווי עס איז דער ווינש פון ה' רא-דאמסקי, וועלכער האט די ראדאמער לאנדסלייט אין באלטימאר דערמאנט וועגען זייערע פליכטען פאר זייער אלטער היים. מיט אכטונג

משה רובינשטיין

ווענדונג פון ראדאמער 15-ער קאמיטעט

ג. ה"ה משה ראדאמסקי און נתן קעסטענבערג, ניו-יארק.

מיר מאכען אייך בעקאנט, אויב איר ווייסט נאך נישט, אז אין ראדאם איז פערהאן א 15-ער קאמיטעט, אין וועלכען ס'זענען פערטרעטען פארשטעהער פון פערשידענע ארגאניזאציעס און אינסטי-טוציעס. דער דאזיגער קאמיטעט איז געשאפען געווארען דורך דער איניציא-טיוו פון ה' יאקיב דיימאנד. פריינד דיימאנד איז געוועזען אין ראדאם מיט א יאהר צוריק. ער האט דא פערבראכט איינינע וואכען, אבער אמעהרסט צייט פון זיין אפענטהאלט האט ער גע-ווידמעט געזעלשאפטליכער ארבייט. ער האט בעזוכט אלע אינסטיטוציעס, זיך בעקאנט מיט זייערע טעטינקייטען און מיט זייער מאטעריעלן מצב, אבגעהאלטן כסדר קאנפערענצען מיט זיצונגען מיט היגע געזעלשאפטליכע עסקנים און אויפן גרונד פון דעם אלעם איז ער געקומען צום איבערצייגעוודיגען אויספיהר, אז די הילף וואס עס קומט פון די ראדאמער לאנדסלייט אין אמעריקא מוז רעפארמירט ווערען אויף אזא אופן 1:) א הילפס-קאסע, וועלכע זאל לייסטן קאנסטרוקטיווע הילף פאר ארימע, בכבודיגע מענשען אהן אונטערשיד פון קלאס און שטאנד, אין דער פארם פון אהן-פראצענטיגע און לאנג-טערמיניגע הלואות 2) אז אלע געלדער פון די ראדאמער לאנדסלייט זאלען איבערגעוויזען ווערען אויפ'ן אדרעס פון 15 ער קאמיטעט וועלכער האט די רעכט צו פערטיילען דאס געלד לויט זיין איינזעהען.

ביי אם די ביידע פריוציפען האלט זיך דער ראדאמער רעליעף אין ניו-יארק און ער איז פולשטענדיג צופרידן פון דער דאזיגער רעארגאניזאציע, פון וועלכע'ס גוטע רעזולטאטען ער איז גענוי אינפארמירט.

מיר האלטען, אז אויך די ראדאמער לאנדסלייט פון באלטימאר און וואשינג-טאן, ברויכען נאכטוהן דעם ביישפיל פון ניו-יארקער רעליעף. אט האט באל-טימאר געשיקט, ווי עס שרייבט ה' רא-דאמסקי, 208 דאלאר בלויז פאר צווי אינסטיטוציעס: חינוך-ילדים און בית-יתומים — מושב זקנים און פערגעסען אן א לינת הצדק אין קימפעטארען - פעראיין א. אנד. אינסטיטוציעס, וועלכע לייסטן אויך א סך פאר דער ארימער יודישער בעפעלקערונג פון אייער אלטער היים, אבער ווי שווער קומט זיי אויס צו ראנ-גלען זיך מיט זייער טרויעריגער פי-נאנסיעלער לאגע. און פארוואס טאקע אויך נישט שטיצען די הילפס-קאסע?

ווי איהר ווייסט שוין אלוא, האט דער ניו-יארקער רעליעף פערשטאנען צו טיילען זיין הילף אויף צוויי סיס-טעמען: א קאנסטרוקטיווע און א פילאנ-טראפישע און ער האט קיין טעות נים געמאכט, ווייל ביידע ווערן ווי געהעריג אויסגעפיהרט און קיין איינע פון די אינסטיטוציעס ווערען ביי דער טיילונג דורך אונזער 15-ער קאמיטעט נישט אויסגעמיטען. מיר זענען אויפ'ן ארט, קענען אלע פערהעלטנישען און האנדלען אזוי גוט ווי די פארשטעהער אליין פון ניו-יארקער רעליעף וואלטן דערביי געטען

מיר האבען צו אייך איין ווינש: פעראייניגט אייך צו דער טאקטיק פון אייערע חברים, די לאנדסלייט פון רא-דאמער רעליעף אין ניו יארק.

מיט אכטונג

דער 15-ער קאמיטעט אין ראדאם.

אנ'הבטחה פון 2000 דאלאר פאר ראדאם.

אין א בריעף צום „ראדאמער-קעלצער לעבען" שרייבט דער ה' דיימאנד, אז דער ד"ר שאשקעס, זייענדיג אין אמע-ריקא, האט צוגעזאגט די ראדאמער לאנדסלייט, אז פון די געלדער, וואס ווערן געזאמעלט דורכ'ן „דזאינט" אין אמע-ריקא פאר פוילען, וועט געהן 2000 דאלאר פאר ראדאם.

ביז היינט הערט מען נישט פון אזא געלד און דעריבער פאהרען קיין ווארשא די טעג די ה"ה משה רובינשטיין און בארמייסטער צום „דזאינט" אינ-טערווענירען, וואו ס'זענען אהינגעקומען די 2000 דאלאר פאר ראדאם, זיי וועלן זיך ספעציעל זעהן מיט'ן ד"ר שאש-קעס, וועלכער האט אזא הבטחה געגע-בען.

Z DZWONKIEM
IDEAL JAWA —
DOBRA KAWA

AGENCI
miejscowi poszukiwani.
Zgłoszenia Drukarnia
„Tektura" Nowy Sącz
Znaczki na odpowiedź.

5 ליגע פון ארב. א"י אין ראדאם 5
מארגען שבת דעם 10/7 ה. י. 8/30 אוו.
אין זאהל פון ארבייטער-הויז שויעזשא 1 וועט האלטען
א רעפעראט
אינזש. א. רייס
פארזיצענדער פון פאל. אמט אין ווארשא
א. ד. ט. „ארץ-ישראל אין מאמענט פון ענטשיידונג"
א קליינע צאהל בילעטען צו בעקומען ביים איינגאנג.

צוליב די געשפאנטע לאגע, אין וועלכער דאס יודענטום געפינט זיך אין איצטיגען מאמענט דורכ'ן פערעפענטלי-כען דעם קעניגליכען בעריכט, האט דער רעפעראט פון אינזש. רייס ארויס-גערופען א גרויסע פצראינטערעסירונג.

5 זל. פאר בריסק פון אנ'אומבעקאנטען נאמען

דער היגער חשוב'ער בירגער ה' סא-מועל אדלער האט בעקומען פון א געווי-סע פערזאהן, וועלכע וויל נים זיין גאמען זאל ווערען מפורסם — 5 זלאטעס לטובת די געליטענע יודען, פון בריסק. ה' אדלער האט זיך אליין מטריח געווען צו אונז אין רעדאקציע, איינצאלענדיג די 5 זל. וועלכע מיר שיקען איבער נאך היינט צום קאמיטעט

ראדאמער יודען אונטער'ן שטארקען רושם

פון דער בשורה וועגען א יודישע מלוכה אין ארץ-ישראל.

די ידיעה, אז ס'וועט אויפגעבויט ווערען א יודישע מלוכה אין ארץ-ישראל, האט געמאכט אויף די ראדא-מער יידען א געוואלדיגען רושם. מ'האט אויף א ווייל פערגעסען פון אלע צרות, פרנסות'ען און גזירות רעות און דאס איינציגע טעמע איז מלכות ישראל. יודען זיצען גאנצע טעג ביי דער מאפע פון א"י און שטודירען ווי גרויס ס'וועט זיין דער שטח פון דער יודישער מלוכה. א סך יורען זענען אזוי בעגייסטערט, אז זיי זענען גרייט צו טאנצען פאר פרייד. זאל זיין — זאגען זיי — א קליינע מלוכה, א גרויסע מלוכה, אפי א מלוכה, און זאלען אונזערע שונאים זעהן, אז כאטש מיר יודען זענען אין זייערע אויגען ערגער ווי שטויב און בלאטע, פונדעסטוועגען וויל די גרויסע בריטישע אימפעריע — ענגלאנד זיך דאך משדך זיין מיט אונז און אפילו אויפשטעלען א מלוכה מיט א פרעזי-דענט, מיט מיניסטארען, מיט מיליטער, מיט פאליציי וכו' ימה.

א סך יורן זעהן אין דעם משיח'ס צייטן און אנ'אנהויב פון א גרויסע גאולה אין דער פינסטערער נאכט פון גלות, ווען דער הימלאיז אזוי שווארץ, אזוי הישך-מצרים.

פאַר און געגען אַ יודישער „מלוכה“.

א. צייטלין
ספעציעל צום „ראדאמער קעלצער-לעבען“.

(סוף)

„דערוויילי“... אַ, מיר געדענקען נאך גוט דאָס וואָרט. פונקט אַזוי האָט מען אונז איינגערעדט אין די צייטען פון אוגאַנדאַ; די גרעסטע פיהרער, די ליכטיגסטע און געטרייע, אַזוי האָט זיך געדאַכט. „נעמט דערווייל אוגאַנדאַ, שפּעטער איז דאָך איין טריט צו ארץ ישראל“ דאָס פאָלק האָט זיך אָבער נישט בּלאָוט מיטרייסען: „אוגאַנדאַ איז נישט ארץ-ישראל“ האָט דאָס פאָלק געענטפערט. עס מאַכט נישט אויס, וואָס דער ענגלענדער איז געוואָרען אַזוי איידעל און נאָבעל צו אונז, מיר ווילען נישט, עס איז נים דאָ און פונקט אַזוי דאַרף אויך יעצט ענטפערען דאָס פאָלק: „די יודישע מלוכה מוז זיין אין ביידע זייטען פון ירדן, אַהן דעם איז עס נישט ארץ-ישראל, נאָר א נייער גלות, א צייטווייליגע אָפּרוה פון די גלות-צרות, אַנ׳אזיל אין אונזער לאנגען שווערען לעבענסוועג. עס מאַכט ניט אויס, וואָס דער ענגלענדער איז פּלוצלינג געוואָרען אַזוי אַרטיג און סענטימענטאַל און האָט פּלוצלינג בּעשלאָסען, נים געפעטענערהייט, אונז שענקען א מלוכה׳לע. און עס מאַכט אויך נישט אויס, אַז ער וויל עס אפילו טוהן, ווען מיר ווילען נישט מסכים זיין דערצו. „דער אידעאַל פון פאָלק איז א יודישע מלוכה אין די היסטאָרישע גרעניצען פון פּאַלעסטינאַ און אויב די פערווירקליכונג איז נאָך נים מעגליך, אויב זי איז נאָך חיים, וועט דאס פאָלק געדולדיג וואַרטען און ליידען, אָבער וועט איהם ניט פערקלענערען, אָדער פערשמעלערען. עס קאָן זיין, אַז ביי נייער קאָנסטעלאַציע קאָן קומען א צייט, ווען די בּאַקומענע מלוכה וועט זיך קאָנען פערברייטערען ביז די אידעאַלע גרעניצען, אָבער די געשיכטע פערגעסט גאָרנישט און אין דער געשיכטע טאָר ניט איבּערגע׳חזר׳ט ווערען דאָס יאָהר 1922, ווען די אנגעזעהענע האָט מסכים געווען אויפ׳ן טשערטשילס ווייסבוך, וואָס האָט אָבּגעטיילט עבר-הירדן פון ארץ ישראל. אז מען האט דאס נים פערגעסען, בעווייזט דער פאַקט, בּולט און קלאָר, וואָס ביי די נייע פּראָיעקטען פערקלענערט מען נאך מעהר דעם שטח פון דער טעריטאָריע; קיין פּראָיעקט דערמאָנט שוין נים עבר הירדן, פערקעהרט, דער ראַדיקאַל-ספּיקער אין לאָנדאָן האָט פאר׳ן דורכגעהן פון עמיר אבדאללאה אין דעם קאָראָנאַציע-צוג, גע מאָלדען, אַז „עס געהט דער קונסטינער קעניג פון פּאַלעסטינאַ“.

אַנ׳ענטשיידענער קאַטעגאָרישער „ניין“ אויף יעדען פּרוב פון פערקלענערען ארץ-ישראל, דאַרף זיין אונזער ענטפער. אמת איז, אַז דער ישוב ליידט אומגעהייער און וויל האָבּען רוה, כדי ער זאָל קאָנען ווייטער פיהרען זיין שטאָלצען חיידיגען קאַמף פאַר איינהאַלטען זיך אין לאַנד. וועט זיין א יודישע מלוכה, וועט דאָך הערשען אַלגעמיינע רוה ביי אונז, מיר וועלען דאָך נישט אָנפאַלען אויף יודען. די לאַגע וועט נאָרמאַליזירט ווערען, עס וועט זיך ווייטער אַנהויבּען ענטוויקלען די שטאָדט, דאָס דאָרף, דער האַנדעל און אינדוסטריע. מיר קענען נישט שטעהן שטענדיג מיט דער ביקס אין איין האַנד. אזוי טענה׳ט דער ישוב וואָס שטעהט אויף די פאָדערסטע פּאָזיציעס. ער האָט שוין פערגעסען, אַז ווייט, ווייט, אין די לענדער פון גלות לעבען איבּער די יורען יעדען טאָג יעדע מינוט די זעלבע טויט-שרעק, ווערען חרוב ונחרב פון יעדען שלעכטען חינטעל און האָבּען אפילו נישט קיין ביקס צו פערטיידיגען זיך. אמת, זייער פערטיידיגונג דאַ האָט נישט קיין גרויס ממשות, און אין ארץ-ישראל האָט עס אַסטמאָל א גרויסע וויכטיגקייט. אָבּער דער ישוב איז דאָך — דאָס בעסטע פון גלות און טאָר נישט טראַכטען בּלויז וועגען דער בּערוהיגונג, כדי זיך לייכטער מאַכען דאָס לעבען און גלייכצייטיג פערגעסט ער וועגען דעם גרויסען אידעאַל, וואָס לייכט אונז אַלע, די וואַכע אין גלות און די שטאַרקע אינם לאַנד. דער ישוב דאַרף אויך ברענגען א גרויסען קרבן — די מעגליכע פּראָספּעריטי אין דער קליינער צאָהל פון יודישע פּונקטען, — כדי מיט דער צייט און אָפשר מיט יאָהרען דערגרייכען א יודישע מלוכה, וואָס זאָל קאָנען לעזען דעם יודישען פּראָבּלעם. מיר האָבּען דאָס רעכט צו פאָדערען עס פון איהם, ווייל מיר האָבּען קיין ארץ ישראל געשיקט כסדר אַלץ, וואָס מיר האָבּען פאַרמאָגט און וועלען עס אויך ווייטער טון, מעהר, ווי מיר קאָנען, כדי איהם איינצוהאַלטען און פערשטאַרקען. די שטים פונם ישוב, וואָס איז א בעדייטענדער פאַקטאָר ביים ענטשיידען דאָס ארץ ישראל-פּראָבּלעם קאָן אָבּער נישט זיין שווה געגען דער שטים פון 14 מיליאָן ברידער, וואָס זענען צעשפּרייט איבּער דער גאַנצער וועלט און וואָס זעהען זייער צוקונפט צונויפגעבונדען מיט ארץ ישראל.

אויך דער לעצטער אַרגומענט: עס וועט קומען רוה מצד די אַראַבּער. וואו איז דער בעוויז, וועד קאָן גאַראַנטירען, אַז די אַראַבּער וועלען מסכים זיין אויף דער פערטיילונג פון פּאַלעסטינאַ צווישען אַראַבּער און יודען? דאָס זענען השערות אָדער בייזחילינ-פערשפּרייטע פּאַראָלען, וועלכע שטיצען זיך נישט אויף אויף קיין שום פאַקטען. פערקעהרט, מיר זעהען, אַז זייט די לעצטע אומרוהען, ווי די פּאָליטישע טעטיגקייט פון די אַראַבּער ווערט כסדר גרעסער און זייערע אַנשויאונגען ראַדיקאַלער און אַגרעסיווער. כמעט די גאַנצע אַראַבּישע בעפעלקערונג איז געגען דער שאַפונג פון א יודישער מלוכה אין פּאַלעסטינאַ. דער אַראַבּישער נאַציאָנאַלער קאָמיטעט מאָבּיליזירט זייגע קרעפטען, פיהרט א געהעריגע אַגיטאַציע אין אַלע צענטערען פון דער וועלט-פּאָליטיק: אין גענף, לאָנדאָן און פּאַריז, און לעצטענס אויך אין אַמעריקאַ. מען דאַרף אויך נישט פערגעסען, אַז עס איז דאָ פריינד און גענגער פון אבדאללאַה און קיינער פון זיי איז נישט קיין יודען-פריינד; עגיפּט און די אַרומיגע לענדער עמאַנציפּירען זיך אַלץ מעהר פון ענגלישען איינפלוס, סאַ פון וואַנען נעהמט זיך פּלוצלינג דער בעוויז פון א גוטער בעציהונג צו יודען און דערצו נאָך צו אַ יודישער מלוכה. וואָס דאַרף ענטשטעהען האַרט נעבּען זיי אויף פון דער זייט איז נישטאָ קיין שום פערזיכערונג, אַז די נייע „מלוכה“ וועט אויפגענומען ווערען גוט ביי די אַראַבּער און פון דעם אפשר ציהען די מסקנה, אַז שפּעטער וועט מען קאָנען נאָך ארויסבעקומען מעהר פאַר איהר ענטוויקלונג?

סאַ, וואָס זאָל מען טון? ווי אַזוי קאָן מען זיך ענטגעגען שטעלען דער נעהענדער סכנה? דאָס איז יעצט די הויפּט-סכנה. נישט וועגען פּאָליטישע פערהאַנדלונגען מיט די ענגלענדער אָדער אַראַבּער וועגען דער גרויס פון דער יודישער מלוכה, נאָר וועגען אַנ׳אויסוועג פון דעם טראַגישען טאָג-טעגליכען פּלאָנטער, האַנדעלט עס זיך, וואָס עס האָבּען פערוּרזאַכט די ענגלענדער מיט זייער בי-נאַציאָנאַלער און דאָך פּראָ-אַראַבּישער פּאָליטיק. די אַראַבּער מיט חיה׳שער פּאַמיליען-אינטערעסען-קרינעריי, און די יודען מיט זייער „חבלנה“. דער עיקר טאָר נישט צונויפגעמישט ווערען מיט טאַקטיק, און זאָל מען אונז נישט פּרובּירען איינרעדען, און צווינגען מיט דער ערקלערונג, אַז די פּראָיעקטען פון דער ענגלישער קאָמיסיע און רעגירונג זענען טאַקטישע און בעדראָהען נישט דעם אייבּיגען אידעאַל פונם יודישען פאָלק.

ניט מסכים זיין אויף קיין שום קאָמפּראָמיסען בנוגע דער טעריטאָריע פון ארץ ישראל, פּרובּירען אפילו וועגען אָבּלעגען יעטוועדע פּראָיעקטען וועגען א יודישער „מלוכה“, איבּערלאָזען אַפילו די לאַגע אין ארץ ישראל ווי זי איז איצט, אָבער ניט אונטערשרייבּען און ניט געבּען קיין שום הסכמה אויף „פּאַרטושען“ און אויב עס וועט אַלץ איינס געשעהען, סאַ זאָל כאָטש פאַר די צוקונפטיגע דורות אונזער געוויסען זיין ריין און קיינער זאָל זיך ניט דערוועגן צו פערקלענערען די גרויסקייט פון אונזער אידעאַל, וואָס האָט אונז געמאַכט שענער און ליכטיגער דאס לעבען אין גלות און איינגעהאַלטען אין דעם שווערען טאָג-טעגליכען קאַמף.

כ׳בעט פאַר זייער געזונט!...

מאנאלאג פון א היגען יוד

פון י. אבערזשאנעק

יא רבותי, איך האָב באשלאסען. איך האָב באשלאסען מיך צו נעהמען — צום תהילים. האָב אוועקגעלייגט אַלע מיינע געשעפטען, מ׳שטיינסגעזאָגט — און מיך גענומען זאָגען תהילים. טאָג און נאַכט זאָג איך תהילים, און בעט... פאַר אייער געזונט!

פאַר וועמענס געזונט בעט איך? איהר מיינט, אַז איך בעט פאַרן כלל-ישראל? חס וחלילה. ווייסט איהר רבותי, פאַר וועמענס געזונט איך בעט? פאַרן געזונד פון מיין ספרוחש וואַלענטי...

איהר מיינט, אַז איך בין חלילה גע־כאַפּט אויף דער מעשה? אז דאָס האָבּען אויף מיר די תמוז-היצען אַזוי שטאַרק געווירקט? גלויבּט מיר, רבותי, אַז איך בין ב״ה ביים פולען פאַרשטאַנד. און דאָך דאָך זאָג איך תהילים גאַנצע טעג און נעכט און בעט גאָט, אַז מיין וואַלענטי זאָל חלילה קיין שום צייז נישט געשעהן. ער זאָל זיין געזונט און פריש. קיין האָר פון קאָפּ זאָל איהם נישט געמינערט ווערען. נישט נאָר פאַר וואַלענטין אליין בעט איך, נאָר פאַר זיין גאַנץ הויזגעזונט פאַר דער וואַלענטאָווע, און איהרע קינדער און קינדס קינדער. ס׳זאָל ביי זיי זיין שלום בית.

די אַן אויג אין קאָפּ היט איך וואַלענטעס משפחה. אויף שריט און טריט גיי איך זיי נאָך, און טאַמער זעה איך, אַז וואַלענטי טוט עפּעס וואָס קאָן שטעלען אין סכנה זיין געזונט, כאַפּ איך איהם פאַר דער האַנד:

— יואַלענטי, וואַלענטישי, טו דאָס נישט!— סקאָן דיר חלילה נאָך פאַרשאַטען!... און אַז ס׳וועט דיר פאַרשאַטען וועט דאָס אויסגיין צו מיין קאָפּ!...

זעה איך מיין וואַלענטי שטייט אין מיטען גאַס מיט׳ן בעזים, גיי איך צו אים צו, נעהם איהם דעם בעזים פון דער האַנד און כ׳זאָג צו איהם:

— טאָלג מיך, וואַלענטי, שטיי נישט אין מיטען וועג. עס קאָן נאָך חלילה אַנפאַהרען א דראָשקע, און צום שלימזל קאָן דער דראָזשקאַזש זיין א יוד — אָדער אַן אויטאָ, פון א יודישען פאַבּריקאַנט — מאַלע וואָס עס קאָן זיך מאַכען — פאָלג מיך, טו מיר צוליב, וואַלענטישי, שטיי נישט אין מיטען וועג...

זעה איך איהם אַראָפּגיין אין פּילטער, ציטער איך אויף מיר די הויט. אין פּילטער גרוב זענען דאָ נאָזען, אָדער די לייטער קאָן זיך נאָך אַמאָל חלילה א גליטש-טון. זעה איך איהם אַראָפּגיין אין פּילטער-גרוב, בעט איך מיך ביי איהם מיט טרעהרען אין די אויגען:

— וואַלענטעשי קרוין, טייערער, לאַכטיגער וואַלענטי, האָב רחמנות אויף מיינע יאָהרען, גיי נישט אַראָפּ אין פּילטער! ס׳קאָן גיט דיר חלילה נאָך עפּעס פּאַסירען!

אַזוי לאַנג ווי ער איז אונטען, ציטער איך פון שרעק. ס׳האַקט מיר א צאָהן אין א צאָהן. ס׳וואַרפט מיך ווי א קדחת. קומט ער אַזוי גיך נישט אַרויס, פליהען מיר שוואַרצע רעדער פאַר די אויגען, א קאַלטער שווייס שלאָגט אויף מיר אַרויס, איך בעט דעם רבש״ע:

— היט אָפּ וואַלענטין, ס׳זאָל איהם קיין שום בייז נישט געשעהן, ער זאָל אַרויס בשלום. אַז קיין נעגעלע פון פינגער זאָל איהם נישט בּאַשעדיגט ווערען. און זעה איך איהם צוריק אַרויס א גאַנצען, ווערט מיר לייכטער אויף דער נשמה, טו איך פריי אָפּעטעמען. פון גרויס שמחה וויל איך איהם קושען, וואָס ער איז בשלום אַרויס, און איך בין ניצול געוואָרען פון דעם „פאָלקס-צאָרען“..

נייט מיין וואַלענטי אַרויף צום וואַסער-רעזערוואַר, האַלט איך איהם אַן ביי דער פאָלע:

— וואַלענטישי, גיי נישט, כ׳בין דיר מוחל דאָס וואַסער. מ׳וועט זיך בּעגעהן אָהן וואַסער. מ׳וועט בעצאָהלען א וואַסער-טרעגער, אַבי... אַבי גיי נים אַרויף צום רעזערוואָאַר.

שטעלט ער אויף זיינע וואָ׳עוואַטע אויגען און פרעגט:

— „אַ דלאַצעגאָ?“

— איך ווייס שוין „דלאַצעגאָ“... ס׳איז, פערשטייסטו מיך, א רעזערוואָאַר... וואַסער... דו וועסט דיך איבּערבייגען, דו וועסט דיך אַריבּערביינן און איך וועל דערטרינקען ווערען...

זעה איך וואַלענטי מיט א פלעשעל אין דער האַנד, אַז ער האַלט ביי „קידוש מאַכען“, כאַפּ איך איהם ס׳פלעשעל פון דער האַנד:

— וואַלענטישע, וואַלענטיכנאַ קרוין, טהו מיר צוליב און שמייס אַוועק ס׳פלעשעל!

שטעלט ער ווידער אויס אויף מיר א פאַר וואָ׳עוואַטע אויגען:

— „דלאַצעגאָ טאָק?“

— איך ווייס שוין דלאַצעגאָ! אַז דו וועסט מאַכען קידוש, וועסטו נעמען „לופטערען“ די וואַלענטאָווע, וועט זי מאַכען אַ געוואַלד. און דער סוף וועט זיין, אַז דאָס כפרה הינדעל וועל איך זיין. ס׳וועלען זיך געפונען „עדות“ אַז „געלופטערט“ די וואַלענטאָווע — האָב איך, פערשטייסטו, וואַלענטי?...

זעה איך וואַלענטין זיצען ביי אַ מעטער „לעבערקע“, פּרוב איך איהם

גרויס איז די נויט פון הונדערטער יודישע ארבייטסלאזע אין ראדאם

ניסט קליין איז די צאהל פון די יודישע ארבייטסלאזע אין אונזער שטאט. זיי טיילען זיך אין צוויי גרופען: גייסטיגע און פיזישע ארבייטסלאזע. ביידע לעבען איבער א טראגעדיע, א טראגעדיע פון איבריגע קעפ און הענד. מ'קאן אנציילען צענדליגער יונגעלייט אין ראדאם, וועלכע בעזיצען אוניווערזיטעט'ס-דיפלאמען, אבער זיי שפאצירען ארום ליידיג איבער די היגע גאסען, נישט האבענדיג דעם קלענסטען פונק פון תקוה, אז דער מארגען וועט זיין בעסער ווי דער היינט. צווישען אט די אינטעליגענטען געפינען זיך אזעלכע, וועלכע מוזען נישט איינמאהל אדורכלעבען דעם טאג פאר... גאנצע 20 גראשען. נישט בעסער איז די לאגע פון פיזישען ארבייטסלאזען. די לעצטע טעג איז מיר אויסגעקומען צופעליג צו בעזוכען איינינע ארבייטסלאזע פאמיליעס אין אידישען קוארטאל און אומעטום האט זיך פארגעשטעלט אנ'אומגעהויער טראגיש בילד פון נויט וואס די פעדער איז פשוט נישט אימשטאנד צו בעשרייבען. איך בין אריין אין א קליין פינסטער צימערעל, וואס איז מעהר ענליך צו א ענג קאמערעל, אהן זון, אהן לופט און דארט וואהנען עס 6 נפשות: א פאטער, א מוטער און 4 דערוואקסענע קינדער. דער פאטער ליגט שוין קראנק צוויי יאהר, די דריי זיהן, וועלכע האבען אמאהל געארבייט און נישט שלעכט פערדינט, זענען היינט פולשטענדיג אהן ארבייט. די גאנצע „פרנסה-געבערין" איז היינט א 16 יעהריג מיידעל, וועלכע פערדינט קוים עטליכע גילדען א וואך ביי שניידעריי. אט דאס יונגע מיידעל „דערנעהרט" עס די גאנצע פאמיליע מיט איהר קראנקען טאטען און צובראכענע מאמע, זי איז עס די „שפייזערין" פון 6 נפשות, וואס „לעבען" מעהר פון „שפייכן", ווי פון ברויט. אין א צווייט אזא צימערעל האב איך געטראפען דעם קאפ פון דער משפחה, דעם טאטען א „לעדיג-געהער". ער ארבייט שוין נישט העכער א יאהר, נישט ווייל ער וויל נישט, נאר ווייל ער האט נישט. די פרוי איז קראנק און 4 קליינע קינדער שטעהען ביי איהר און בעטען זיך: מאמע גיב עסען. אין „שטוב" איז פינסטער, די קיך איז קאלט און פערלאשען און די קראנקע מאמע ליגט מיט פערוויינטע אויגען, נישט האבענדיג מיט וואס צו ערנעהרען איהרע קינדער.

אזעלכע „סאלאגען", אזעלכע יודישע „אפארטאמענטען" קען מען אנצעהלען אין די הונדערטער ביי אונז אין שטאט וואו מענשען, יונג און אלט געהען אויס שטילערהייט. וואו די געזונטע בעטען ארבייט און די קראנקע רעטונג. אבער ווער הערט זייער געבעט און ווער זעהט זייער פיין און עלענד?

געוועזען צייטען, ווען א סך יודישע ארבייטסלאזע האבען זומער-צייט פערדינט ביי די שטאטישע ארבייטען. היינט נעהמט שוין אויך דאס צו דער פערגאנגענהייט. אפילו היינט ביים סאציאליסטישען מאגיסטראט, איז געבליבען א גאר קליינער פראצענט יודישע ארבייטער. ס'איז שוין נישט ווייט די צייט ווען מיר וועלען הערען דעם בעקאנטען נומערוס נולוס.

עס בלייבט אלזא פאר אונזערע יודישע ארבייטסלאזע צו האפען אויף דער הילף פון דער יודישער בעפעלקערונג. ווי אבער זעהט אויס די הילף? עס איז געוועהלט געווארען א קאמיטעט, איינקאסענטען, וועלכע זאלען געהן איינזאמלען דעם וואכען-שטייער פון 10 גר. פאר יעדען צימער. דאס לעצטע איז לויט מיר ווייט ניט אויסגעהאלטען, ווייל פארוואס זאל א ארימער יודישער בעל-מלאכה, צי א קליינער סוחר צאהלען די זעלבע 10 גראשען א וואך פון יעדער שטוב, וואס דער רייכער און פערמעגליכער? און וויפיל וועלען זיין כתם אזעלכע שעהנע יודען ווי די גאלדפארבס און מארגאלעסענס, וואס וועלען ניט וועלען געבען א גראשען, פונקט אזוי ווי זיי האבען ניט געוואלט געבען אויף בריסק? פערהאן אין ראדאם אזעלכע יודען, וואס לעזען צייטונגען נאר דערפאר, כדי צו זעהען וואו מ'קאן מאכען דאס יאר בעקוועמע אויספלוגען, אבער ווען מ'קומט צו די זעלבע זיי זאלען געבען אויף בריסק, אדער פאר יודישע ארבייטסלאזע, האבען זיי נעבעך ניט א גראשען!

איך האלט, אז ס'וואלט געווען ווינשענסווערטה, אז דער קאמיטעט זאל דורכפיהרען אנ'איינמאהליגע בעשטייערונג פאר די יודישע ארבייטסלאזע, אין וועלכער ס'זאלען זיך בעטייליגען דער יודישער פאבריקאנט, דער יודישער ארבייטענדער אינטעליגענט, דער סוחר, דער בעל-מלאכה. דאס וואלט נעגעבען האפענטליך אנ'ענטשפרעכענדע סומע און דאן יעדען איינעם פון זיי בעשטייערען מיט א מאנאטליכען אבצאהל לויט זייערע מעגליכקייטען. דאס וואלט זיך געלאזט גיכער רעאליזירען און ס'וואלט ארויסגעקומען דערפון א מעהר ממשותדיגע הילף פאר די ארימע, אומגליקליכע יודען, וועלכע זענען אין אונזער שטאדט געבליבען אהן ארבייט און ממלא אהן ברויט. געגען די וואס וועלען זיך וועלען אויסשליסען פון אזא עקציע, וועט מוזען אנגעווענדעט ווערען אלע מאראלישע צוואנגס-מיטלען, אפילו ביז צו טאדלען זיי פאר דער עפענטליכקייט, ווי דאס ווערט געטוהן ביי דער בריסקער עקציע.

ארנאלד ראזענפעלד.

דער ראדאמער קאמיטעט פאר ארבייטסלאזע-שטיצע ברויך וועגען נאך עפעס געדענקען.

פון דעם געזעלשאפטליכען טהוער ביי די ראדאמער לאנדסלייט אין וויען, ה' נ. מייכער, האבען מיר ערהאלטען א בריעף אין צוזאמענהאנג מיט דער אקציע פאר די ראדאמער יודישע ארבייטסלאזע. ה' מייכער שרייבט:

עס וואלט בכלל נישט נויטווענדיג געווען צו שאפען קאמיטעטען צו שטיצען יודישע ארבייטסלאזע, ווען די יודישע פאבריקאנטען און אונטערנעמער וואלטען בעשעפטיגט יודישע ארבייטער און אנגעשטעלטע. ווען אזעלכע קאמיטעטען זענען שוין יא פערהאן, וואלט אבער זייער ארבייט געקענט פיעל פערלייכטערט ווערען, ווען די יודישע פאבריקאנטען זאלען בפועל ממש צו העלפען, נישט אין דער פארם פון בלאט אזוי געבען א געוויסע געלדשטיצע, נאר טאקע ארויסווייזען זייער גרייטקייט צו בעשעפטיגען יודישע ארבייטער אין וואס א גרעסערע צאל, ווייל וואו זאלען זיי דען געהן די יודישע ארבייטער, ווען איבעראל זענען פאר זיי טהיר און טויער פערשלאסען? און וואס וועט שוין זיין פון די פאר גראשען אדער די עטליכע זלאטעס א וואך, וואס זיי וועלען בעקומען אין בעסטען פאל? עס איז די גרעסטע טראגעדיע, ממש א קללה פארן ארבייט'ס-מענש, ווען ער מוז ארומגעהן ליידיג... רעדט מען דאך היינט אזוי פיעל פון פראדוקטיוויזאציע, פון איבערשיכטן די יודישע מאסען, טא פארוואס הערט מען אזוי ווייניג, אז יודישע פאבריקאנטען זאלען נעמען אנ'אנטייל אין דעם דאזיגען אזוי וויכטיגען פראבלעם? געהערט דאך ראדאם צו די אינדוסטריעלע צענטרען, היינט פארוואס הערט מען ניט, אז די יודישע פאבריקאנטען זאלען געבען א ענטפער אין א געוויסער מאס אויף דער יוד. ארבייטסלאזיגקייט? איז מען ווירקליך שוין יוצא, ווען אויף 100, אדער 150 ארבייטער, נעמט מען צו 3 אדער 5 יודען?

מ'האט אמאהל געזאגט, אז יודען ווילען, אדער טויגען ניט צו קיין שווער-פיזישע ארבייט. היינט קען מען זיך מעהר ניט בענוצען מיט אזעלכע ארגומענטען. דאס יודישע לעבען פון די לעצטע יאהרען, האט די פון גרונד אויס פאלשע טעאריע איינגאנצען צעקלאפט. דעריבער ווען איך ליין אין „ראדאמער לעבען" וועגען דער נעפלאנטער ארבייטסלאזע שטיצע, וויל איך גלייכצייטיג דערמאנען די ראדאמער געזעלשאפטליכע טהוער, צו לענקען אויפמערקזאמקייט אויך אויף אט דעם געביעט פון געבען ארבייט די יודישע ארבייטסלאזע אין יודישע פאבריקען, וואס וואלט דאדורך פיעל פערגרינגערט די ארבייט פון קאמיטעט גופא.

נ. מייכער. וויען.

„פשעקאנען", אז אין אזעלכע היצען איז ניט געזונט צו עסען קיין לעבערקע, ווארום... ווארום מ'קאן זיך אמאל חלילה קאליע מאכען דעם „זשאלאנדעק" און אז וואלענטי וועט קראנק ווערען, איז עס ניט געזונט פאר מיין הויקער...

און ניט נאר פאר מיין וואלענטין, נאר אויך די וואלענטאווע היט איך אפ ווי אנ'אויג אין קאפ, ווי א בת יחידה ס'זאל איהר חלילה קיין בייז ניט געשעהען.

די טעג האט זי גענומען „נאזשטקען" אויף די ציין. האב איך געציטערט זי זאל חלילה ניט ארייןפאלען צו א יודישען דענטיסט... א קשיה אויף א מעשה, וואס ס'קאן פאסירען, טאמער זאל דער דענטיסט על פי טעות חלילה פערטשעפען א צווייטען צאהן, וועל איך דערפאר זיין פערראנטווארטליך.. צום גליק איז די וואלענטאווע אריינגעפאלען צו א ריין גוישען דענטיסט—און איך האב גומל געבענשט...

און אפשר מיינט איהר, אז בלויז פאר וואלענטיס משפחה זארג איך? אויב איהר מיינט אזוי האט איהר א טעות. איך זארג אויך פאר מיין יוזשקע, פאר מיין דינסט-מיידעל, הייסט עס. אויך זי היט איך אפ ווי אנ'אבן-טוב. אויך פאר איהר זארג איך, זי זאל זיין געזונט און פריש. ס'זאל מיט איהר קיין בייז ניט געשעהן.

געהט זי מיט וועש אויס'ן בוידעם, געה איך מיט איהר מיט. לאז זי ניט צוגעהן נעהנטער צום בוידעם-פענסטערל. און טאמער געהט זי נאהנט צו צום פענסטער, האלט איך זי פאר'ן קלייד.

— „אסטראזשניע יוזשו, פראשען שען ניע וויכילאטש"... א מענש איז ניט קיין קאפעלוש. מ'מאכט חלילה א פעהלען טריט—און מעהר פעהלט מיר ניט!..

האקט זי פלייש, שטעה איך נעבען איהר און גיב אכטונג. זי זאל חלילה ניט צוהאקען א שטיקעל פינגער. אזוי לאנג ווי זי האקט ס'פלייש, פאלט פון מיר אראב ס'פלייש. כ'ציטער פון שרעק. א קשיא אויף א מעשה; א פינגער, בלוט, מצות-ברר... א שווערער גייט מיר אדורך די ביינער!

פוצט זי די פענסטער, שטעה איך דערנעבען און האלט זי ביי א פוס און גיעט זי זיך א ריהר, גיט מיר דאס הארץ א צאפעל. ביי יעדען דריי, ביי יעדער בעוועגונג, גייט מיר די נשמה אויס פאר שרעק. יוזשע שטעהט אויפ'ן פענסטער און זינגט און איך... זאג תהילים... כ'זאג תהילים, ס'זאל איהר קיין שום בייז חלילה ניט געשעהן...

גייט זי זונטאג „נא זאבאווע", בעט איך מיך ביי איהר:

— יוזשקא קאכאנא, יוזשקא דראגא, ביי נישט מיט קיין כלאפצעס, לאז דיך נישט „גאביערען"!

קוקט זי מיך אן און פרעגט:

— „צא זנאסשין?"

— איך ווייס שוין וואס דאס „זנאטשעט"! טאמער „עפעס" וועל איך זיין דער שולדיקער...

באמערק איך, אז זי וויל טרינקען שאדלע מלעקא, כאפ איך ארויס דאס טעפעל:

— יוזשקא. איך וויל נישט, דו זאלסט טרינקען שאדלע!

„דליאטשעגא"? פרעגט זי מיך.

ניי דערציייל איהר דליאטשעגא, טאמער וועט איהר נאך דער וויערמילך ביינאכט א גרימפעל-טון אין בויך, וועט דער „ארענדאווניק" צומארגענס ארויס מיט א ויצעקו:

— „א זשיד האט פאראומגליקט זיין קריסטליך דינסטמיידעל" — און איך וויל נישט זיין באשולדיגט אין „ראסען שאנדע" — דו פארשטייסט, יוזשא!...

ווייסט איהר וועמען נאך איך היט אפ ס'זאל איהם קיין שלעכטס נישט געשעהן? — דער קוימענקעהרער! זעה איך דעם קוימענקערער אויף מיין דאך, לאז איך פון איהם קיין אויג נישט אראפ. כ'ציטער פון שרעק. און טאמער גייט ער צו צו מיין קוימען, בעט איך מיך ביי איהם:

—פאניע קאמיניאזשו, פאלגט מיך, גייט אראפ פון דאך, זאל זיך רויכערען, זאל נישט זיין קיין צוק. איך וויל בעסער די יויך זאל נישט קאכען, איידער „פארקאכען" א קאשע!..

פארשטייט דאס נישט דער קאטיקערער

—„דליאטשעגא". פרעגט ער.

—איהר ווייסט נישט דליאטשעגא, איך ווייס יא דליאטשעגא!...

אט דערפאר, רבותי, היט איך זיי אלע אפ ווי אן אויג אין קאפ, כ'היט זיי אפ, ס'זאל זיי חלילה קיין שום בייז נישט געשעהן. קיין האר פון קאפ זאל זיי נישט פעהלען. כ'היט אפ מיין סטרוזש וואלענטי, די וואלענטאווע, מיין דינסטמיידעל יוזשא. די וועשין, דעם קוימענקעהרער, טאג און נאכט זאג איך תהילים און בעט גאט, זיי זאלען זיין געזונט און פריש — און איך זאל בעהיט ווערען פון אומגליק.

יא, רבותי, כ'בעט פאר זייער געזונט...

ראַדאָמער יודען פון א מאהל

טיפּען, געשטאַלטען און בילדער.

פון מאיר הערץ.

רבנ'ישער זוהן באַגראַוו דער אטענטאטאר פון רוסישען פרעמיער סטאָליפּין

געזעסען אין ראדאמער „טומאה'לע" און ארויסגע'גנב'עט געווארען פון די ראדאמער סאָציאַליסטען.

.99

אין איינעם פון די עטאפען, וואס די רוסישע קאניוואיניקעס האבען אריינגעפיהרט אין ראדאמער „טומאה'לע", איז צווישען די אין קייטען-געשמידעטע ארעסטאנטען, אויך מישגאנגען א יודישער יונגערמאן פון רוסלאנד. דער דאזיגער יונגערמאן האט ארומגעוואנדערט איבער פוילישע שטעדט אין די צייטען פון דער רוסישער רעוואלוציע, אויספיהרענדיג גאר וויכטיגע שליחות'ען פון צענטראלען פארטיי-קאמיטעט, וואס האט אנגעפיהרט מיט דער גאנצער רעוואלוציע אין אלע עקען רוסלאנד און פוילען. מ'האט איהם ארעסטירט אין פוילען, נישט אלס רעוואלוציאנער, נאר אלס איינפאכען גנב. דאס איז געווען אין א קליין פויליש שטעטעל אין א יאריד א טאג. גנבים האבען „בעארבייט" די פויערים. אראבשלעפענדיג גענז היהנער, אייער, תבואה. ווען די פויערים האבען זיך געלאזט נאך די גנבים, האבען זיי אנגעטראפען אויפ'ן וועג דעם אומבעקאנטען וואנדערער. אויף וועמען זיי האבען אנגעוויזען, אז ער איז אויך איינער פון די גנבים. די רוסישע סטראזשניקעס האבען איהם פערנומען. איהם בעזוכט און אזוי ווי ער האט נישט געהאט קיין שום דאקומענט ביי זיך, האט מען נישט געוויסט נעגען וועמען צו פערפיהרען א פראצעס. ער האט געזאגט ווי ער הייסט, אבער די סטראזשניקעס האבען נישט געוואלט גלויבען, אז דער נאמען וואס ער האט אנגערופען איז א ריכטיגער. און כאטש שפעטער זענען די פויערים אליין געקומען אין גמינע אריין און בפירוש ערקלערט, אז זיי האבען געהאט א טעות; אז זיי האבען שוין אנגענומען די גניבה; אז די גנבים זענען געווען אנדערע, זיי ווייסען שוין איצט גענוי, און, אז דער פרעמדער ווייסט ווירקליך פון גארנישט נישט צו זאגען — האט עס שוין קנאפּ וואס געהאלפען. מ'האט די פויערים געגלויבט. אבער די סטראזשניקעס האבען בעשלאסען, אז מען מוז איהם אבשיקען מיט'ן עטאפ קיין רוסלאנד, ווייל ער האט נישט קיין פאספארט און מען מוז דעריבער פעסטשטעלען ווער ער איז אזעלכער. ער איז טאקע שוין מעהר קיין גנב נישט אבער ווער איז ער פארט פאר איינער?

מ'האט איהם שוין נישט ארויסגעלאזט פון ארעסט און ס'האבען זיך אנגעהויבען זיינע עטאפען-וואנדערונגען, פון וועלכע דער ציעל איז געווען זיין געבורטס שטעטעל, וואו מען וועט אויסמישען אלע מאגיסטראטקע ביכער און דערגריבלען זיך אין זיינע מעטריקעס, כדי אויף קלאר צו דערגעהן זיין ריכטיגען נאמען. פאניע, דאס אמאהליגע צארישע רוסלאנד, האט געהאלטען, אז א מענש בעשטעהט פון דריי עלעמענטען: א גוף, א נשמה און א פאספארט. דאס לעצטע איז געווען נאך וויכטיגער פון די ערשטע צוויי, ווייל אהן דעם, איז מען געווארען הפקר, אזוי ווי א רשע אויף יענער וועלט, וואס שוועבט ארום אין עולם התהו און אלע שדים און מזיקים האבען אויף איהם שליטה.

און אזוי האט מאן אים געברענגט קיין ראדאם אין „טומאה'לע" אריין אלס פערדעכטיגען מענש, וועמען מען ברויך נאך פיהרען ווייטער אזש העט, העט קיין רוסלאנד. ראדאם איז בלויז איין סטאציע אויף זיין לאנגען װאנדער-וועג. אז ער איז א רעוואלוציאנער און וואס נאך פאר א רעוואלוציאנער, פון דעם האט נאך די רוסישע מאכט נישט געוויסט. פון דעם האט אבער יא געוויסט די טשייניע אויף דער שעווצקא גאס. נאך איידער מ'האט איהם געברענגט צו פיהרען קיין ראדאם, איז אנגעקומען אהער א ידיעה צו די סאציאליסטען, אז היות מען פיהרט מיט'ן עטאפ דעם און דעם, על כן זאל מען זעהן פאר יעדען פרייז איהם ארויסצובעקומען פון דעם ארעסט. דאס איז גאר א גרויסע „שישקע" אין דער רעוואלוציאנערע בעוועגונג, וועלכער פיהרט מיט זיך מיט גרויסע און וויכטיגע סודות.

כדי צו וויסען גענוי ווי ער זעהט אויס, האט די ראדאמער פארטיי געקריגען דורך א געהיימע האנד די פאטאגראפיע פון דעם יודישען יונגערמאן, וועלכער האט אויסגעזעהן ווי א יונג רב'לע. און ווען מ'האט איהם אדורכגעפיהרט דורך דער שעווצקע גאס מיט'ן עטאפ, האבען איהם די סאציאליסטען, וואס זענען געבליבען אויף דער וואך אין דער כשייניע, גלייך דערקענט צווישען אלע ארעסטאנטען. זיי האבען זיך בלויז געוואונדערט, אז דאס זאל זיין די גרויסע „שישקע" וואס דער צענטראל-קאמיטעט האט אויפגעהויבען אזא אליארם וועגען זיין ארעסט. זיי קוקען אויף אים און גלויבען ניט זייערע אייגענע אויגן. אט געהט א דאר יונגערמאנטשיקעל, נאך א בחור'ל, מיט א קורץ געהאקט קאפאטקעלע, לאנגע הויזען, א רבניש קאפעלושעל אויפ'ן קאפ און מיט א שיטער, ארויסשפראצענדיגען „זאראסט" ארום דער גאמבע. ער האט בלויז פערמאגט צוויי שווארצע אויגען וואס האבען געבלישטשעט און געשפיגעלט ווי צוויי שארפע חלפים. מאמענטאל האט ער זיך אריענטירט, אז די וואס אבסערווירען איהם זענען חברים פון 5-טען יאהר, וועלכע האבען שוין מן-מכתם אינסטרוקציעס פון דער אויבערשטער לייטונג פון דער פארטיי, עפעס וואס צו טוהן פאר זיין בעפרייאונג.

אין זעלבען טאג, וואס מ'האט איהם אריינגעפיהרט מיט'ן גאנצען עטאפ אין „טומאה'לע" אריין אויף דער אלטער שטאדט, האט די ראדאמער פארטיי באלד אבגעהאלטען אנ'עקסטרע זיצונג, אויף וועלכער ס'איז געווארען בעשלאסען, אז מ'זאל פרובען פריהער אינטערקויפען די וואך פון „טומאה'לע". און אויב ס'וועט ניט געהן, זאל מען אים ארויסגנב'ענען פון דארט. מיט'ן ערשטען מיטעל איז מען שוין באלד געוועזן פערטיג. אלע וועכטער פון „טומאה'לע" האבען זיך געלאזט איבערקויפען, א געשעפט דארט—האבען זיי זיך געטראכט — קיין פערברעכער איז ער ניט, קיין רעוואלוציאנער—אויך ניט. אויף זיין ע ח י ד ע נ ק ע זענען ב יי ד ע זאכען ניט אויסגערעכענט. איז חאסזשע, אשר בכן, ווייל ער האט ניט קיין פאס, דאס איז גארניט. א קנאפע עבירה. איז אויב ס'געפונען זיך אזעלכע פרייערס, וואס ווילען בעצאהלען א פעטע מטבע, ווייל זיי ווילען ניט ער זאל זיך שלעפען לאנגע חדשים מיט'ן עטאפ — פארוואס זאל מען טאקע ניט נעמען? האבען אלע טאקע אבגעלעקט א פעט ביינדעל און מ'איז געשטאנען פיקס און פערטיג מיט דער שמירה אין „טומאה'לע, וועלכע האט פערלאנגט עפעס א שטיקעל פאפירעל אויף פיך, אז ער הייסט אזוי און אזוי און צוויי בעלי-בתים זאלען זיך אונטערשרייבען, אז זיי קענען איהם און דאן גיעט מען איהם ארויס.

ווען אלץ איז געווען ערלעדיגט, ווען מ'האט געהאט שוין גוט געשמירט אויף אלע זייטען און צוויי „בעלי-בתים" מיט א פאלשען פאס איז אויך שוין געווען — האט זיך דער עלטסטער פון טומאה'לע איינגעשפארט, אז ער וויל ניט ערלויבען אויף דעם. געזעהען, אז מ'גיעט געלד, האט ער געוואלט נאך מעהר. און וואס מעהר מ'האט איהם דערלאנגט, אלץ מעהר האט ער זיך געהייסען געבען. מ'האט ניט געקענט קיין סאך דערגעהן מיט איהם אין דער סוף איז געווען, אז די איבעריגע היטער זענען שוין אויך בייז געווארען אויף איהם און זיי האבען געראטען מ'זאל דעם ארעסטאנט ארויסגנב'ענען. זיי וועלען אים שוין אינטערזאגען ווען ער וועט זיין אויפ'ן הויף פון „טומאה'לע", אז ער זאל זיך ארויפכאפען אויפ'ן פארקאן און ארבלאזען זיך פון דער צווייטער זייט. אזוי איז געווען. די סאציאליסטען האבען צוגעשטעלט צום פארקאן פון „טומאה'לע" א לייטערל פון דער אויסענווייניגסטער זייט און פונקט צו דער אבגעשמועסטער שעה, פארטאגס, איז ער אריבער דעם פארקאן און פערשווינדען געווארען מיט די ראדאמער סאציאליסטען, וועלכע האבען בעקומען פאר איהם א פאס אויפ'ן נאמען באגראוו. דער פסעוודאנים האט זיך גענומען פון די העברעאישע ווערטער בן-הרב. ניט מעהר, די „הא" א י ז פערטוישט געווארען אויף א „גע". דער זעלבער באגראוו האט עס שפעטער דערשאסען דעם רוסישען פרעמיער-מיניסטער סטאליפין, וועלכער איז געווען א צורר היהודים און א סאציאליסטען-פרעסער. באגראוו האט איהם דערשאסען אויף א גאלאפארשטעלונג אין קיעווער קייזערליכען טעאטער, לכבוד ניקאליי, דעם רוסישען צאר, וועלכער איז געווען דערביי, זיצענדיג נישט ווייט פון זיין פרעמיער. ניקאליי איז געפאלען אויף די קניה און זיך איבערגע'צלמ'ט. ס'איז נישט בעוויסט, צי באגראוו האט ניקאליי'ען אויך געוואלט דערשיסען, ווייל מ'האט איהם באלד געכאפט אין שפעטער פער'משפט צום טויט. אט דער זעלבער באגראוו, וועלכער פערנעמט א בלאט געשיכטע אין דער רוסישער רעוואלוציע, איז עס געזעסען אין ראדאמער „טומאה'לע", פון וואנען מ'האט איהם ארויסגע'גנב'עט.

צוויי פראטעסטען:

געגען דעם פירשט סאפיעהא און געגען אנטיסעמיטיזם.

אויף דער אלגעמיינער יעהרליכער פערזאמלונג פון די געוו. פאליטישע ארעסטאנטען, אין ארבייטער-הויז אויף קעלעס-קראוו נומ. 1, האבען די פערזאמעלטע אנגענומען איינשטימיג צוויי פראטעסט-רעזאלוציעס: געגען דער האנדלונג פון מעטראפאליט סאפיעהא און געגען אנטיסעמיטיזם.

אין דער ערשטער רעזאלוציע ווערט פראטעסטירט געגען דעם מעטראפאליט סאפיעהא, וועלכער האט זיך ערלויבט אויף אייגענעם חילען צו ריהרען דעם קערפער פון ערשטען פוילישען מארשאל י. פילסודסקי. די פערזאמעלטע פאדערן אוועקצונעמען דעם וואוועל אין קראקא פון דער ממשלה פון קלער און איהם איבערגעבען צום פאלק; בעזייטיגען דעם מעטראפאליט פון זיין פערנומענע שטעלע פאר אקעגענשטעלען זיך דעם ווילען פון פרעזידענט פון דער פוילישער רעפובליק, ווי אויך אבצוטיילען די קירכע פון דער מלוכה.

אין דער צווייטער רעזאלוציע, דריקען אויס די פערזאמעלטע זייער אויפרעגונג געגען דער געפיהרטער אנטיסעמיטישער אקציע אין לאנד, וואס טראגט מיט זיך אנטי-יודישע פאגראמען אין שטעדט און דערפער. און מיט דעם אליין טראגט עס א דערנידערונג פאר'ן פאלק און מלוכה. אין דער פאגראם-אקציע זעהען די פערזאמעלטע א רעאקציאנערען כח, וועלכער וויל אבווענדען די אויפמערקזאמקייט פון די מאסען פון די אויפגאבען פאר דעם געזעלשאפטליכען אויפבוי אין פוילען, שטרעבענדיג צו א נצחון פון פאשיזם. די פערזאמעלטע שטעלען פעסט, אז פוילען איז מחויב צו געהן מיט'ן וועג צו געזעלשאפטליכען אויפבוי און אונטער די פאהנער פון דעמאקראטישער פרייהייט.

מאַן פערקלאָגט זיין ווייב פאר פעלשען זיין אונטערשריפט אויף 31 וועקסלען.

אליין זיך מודה געווען איז פערברעך אוז דאך... פערלאנגט גאיעוויטש איר באפרייען ווייל... נו, יא — יודען...

דער ארבייטער פון דער היגער אנטי-גאז פאבריק, יאן בויאק, האט די אמת'ע אשת חיל. זיין ווייב סטאניסלא-ווא בויאקאווא האט געהאט וועניג די 420 זל. וואס דער מאן האט פערדינט מאנאטליך, נאר זי האט נאך געשריבען וועקסלען, נישט קיין סך, אינגאנצען אנ' 31 שטיק אויף א סומע פון קרוב 2000 זל., ארויסלאזענדיק זיי אויס'ן ראדאמער האנדעל'ס מארק. זי האט איינגעקויפט סחורות אין פערשידענע געשעפטען און אנשטאט מיט מזומנים האט זי געדעקט מיט וועקסלען, וועלכע די סוחרים האבען גערן צוגענומען, האַ-בענדיג צוטרוי צו דער אונטערשריפט פון איהר מאן, וועמען זיי האבען גע-קענט אלס גוט סיטואירטען ארבייטער.

ווען די וועקסלען זענען געוואָרען פעלינ, האבען די סוחרים ערשט דער-זעהן זייער קלאג. דער מאן פון דער בויאקאווא האט ערקלערט, אז זיין אונטערשריפט אויף די וועקסלען איז א געפעלשטער און ער האט אליין דעם ענין איבערגעגעבען צום פראקוראר, וועלכער האט זי צוגעצויגען פאר אירע מעשים טובים צו געריכטליכע פעראנט-וואָרטליכקייט.

אויס'ן פראצעס אין קרייז-געריכט, האט זיך די פרוי בויאקאווא מודה גע-ווען, דאס זי האט געפעלשט די אונ-טערשריפט פון איהר מאן, נאר אזוי ווי זי האט געהאט וועניג דעם מאנ'ס פערדינסט, האט זי געהארכט די אידען, די ליכוואזשעס, וועלכע האבען זי צו-געריידט אונטערצושרייבען אויף די וועקסלען דעם נאמען פון איהר מאן. זי האט גארנישט געוויסט, אז דערפאר קומט א גרויסע שטראף.

די עדות זענען בעשטאנען פון בלויז יודען, וועלכע האבען איהר געגעבען געלד אדער סחורה. צווישען די עדות איז אויך אויסגעהערט געווארען דער ה' לעאן וואולף. דער נאמען לעאן איז אפילו הידויש'ליך פאר'ן ריכטער, וועלכער פרעגט איהם, פון וועלכע צייט זענען ביי יודען פערהאן נעמען לעאן. דער ענספער פון ה' וואולף, אז אזוי איז פערשריבען אין זיין פאס, איז גע-נוגענד פאר'ן ריכטער, וועלכער שטעלט ניט מעהר קיין פראגען דעם עדות.

נאך דער רעדע פון פראקוראר ספא-גינסקי, וועלכער פאדערט א הארבע שטראף פאר דער בעשולדיגטער, נעמט א ווארט צו דער פערטיידיגונג דער אדוו. גאיעוויטש, וועלכער האלט „יענע" רעדע. לויט דעם דאזיגען שונא ישראל, איז די פרוי בויאקאווא געפאלען א קר-בן פון יודישע פיאווקעס, וועלכע האבען געלאקערט אויפ'ן געלד פון איהר מאן דעם ארבייטער בויאק; דאס איז וועניג פאר איהם און דער נייער המן זאגט ווייטער, אז 99 פראצענט דעזערטערען ליכוואזשעס, קאמוניסטען און הענדלער מיט לעבעדיגע סחורה — דאס זענען יודען. ווען דער פראצעס וואלט געקו-מען אין א געריכט פון נעשוואווירענע, וואלט די בעשולדיגטע, הגם זי האט זיך מודה געווען צו די שולד, בעפרייט געוואָרען. אבער איך גלויב — ענדיגט גאיעוויטש — אז איהר, ריכטער און אייער געוויסען וועט בעפרייען די בעשולדיג-טע, ווייל זי איז געפאלען א קרבן פון יודישע פיאווקעס.

דער ריכטער פלעוויאקא, האט די סטאניסלאווא בויאק פעראורטיילט אויף 10 חדשים אונבעדינגטע תפיסה. אר.

„ראדאמער האנדווערקער זענען מחויב די ערשטע צו נאציאנאליזירען די שטאדט"

דער נאמען יוד איז נישט דערמאנט אבער וועמען מיינט מען דען?

אין היגען „דזיען-ראדאמסקי" פון זונטאג איז אבגעדרוקט א גרעסערער ארטיקעל, וואס רופט די פוילישע האנדווערקער צו נאציאנאליזירען די שטאדט ראדאם. דער מחבר, וואס שרייבט זיך אונטער מיט די איניציאלען ע. ס. דערמאנט דארט נישט קיין יודען, חס מלהזכיר. פון יעדער שורה אבער איז גאנץ גרינג זיך משער צו זיין וועמען ער מיינט מיט דעם נייעם לאזונג. מ'וועט געווינען זיין צו ברענגען איינינע שטעלען, נעמליך:

„ווען אין גאנץ פוילען קלינגען די גלעקער צו תחית המתים פון פוילישען ווירטשאפטליכען לעבען, קען ראדאם נישט בלייבען אין א לאטארגישען שלאף פון אונארדנונג און פויהלונג. זי מוז זיך אויפוועקען און זיך שטעלען צו דער ארבייט מיט'ן זעלבען פייער, ווי שוין נישט איינמאהל זיך געשטעלט צום קאמף צום ווידער-געבורט פון פאליטי-שען לעבען פון דער מלוכה".

דאן אזעלכע שטעלען:

„די ערשטע רייהען פון די פיאָ-נערען פון דער פוילישער ווירטשאפט אין ראדאם, דאס זענען די ראדאמער האנדווערקער. זיי האבען נאציאנאליזירען די פוילישע מלאכה, איז נישטא קיין רייד פון נאציאנאליזירען די פוילישע שטעט, אזוי ווי זיי די פוילישע מלאכה אין ראדאם, וועט נישט זיין קיין פויליש ראדאם".

„מיר רופען אלזא די ברידער פון האנדווערקערישען פוילען ארייצוקוקען אין דער זאך. מיר שטעהען ביי אייך ארעם ביי ארעם, מיר פוילישע פובלי-ציסטען און זשורנאליסטען. קומט צו אונז, דערצעהלט אלץ, דאס וואס טהוט אייך וועה, וואס ס'איז אייך נויטיג, וואס מען ברויך אין דעם ענין בעזייטיגען און וואס בויען. טאקע איצט אין דער רגע, ווען דער ארצייט'ס-סעזאן איז אין פולען גאנג, ווען אויף די גאסען פון אונזער שטאט ווידט די ארבייט, ווען מ'בויט הייזלעך און קאמיעניצעס, ווען דער האנדווערקער פון דער גארא-דאווע ווירטשאפט ריהרט זיך צו מיט איינענע הענד".

„אונזער רעדאקציע האט בעשלאסען איהרע בעשיידענע שפאלטען, אויף אנ' אויסטערליכען אופן, טאקע אין דער צייט, צו ווידמען דער פראגע פון האנדווערקערישען ראדאם. דעריבער וועט אונזער ספעציעלער שליח ארומ-געהן אלע צעכען, אלע האנדווערקער ארגאניזאציעס, כדי צו זאמלען אין דעם ענין וואס מעהר מאטעריאל, וואס מיר וועלען זיך בעמיהען אויסבונוצען, צוגע-בענדיג צו דער ארבייט איינס פון די וויכטיגסטע ציגעלעך, אינטערן בוי פון נאראדאווען ווירטשאפטליכען בנין, וועל-כער איז דאס בעוואוסטויניג מאכען די געזעלשאפט אין איהרע אמוויכטיגסטע פראגען".

דאכט זיך, אז קאמענטארען זענען איבריק. דער יודישער לעזער פער-שטעהט גענוג קלאר וואס מען מיינט דא...

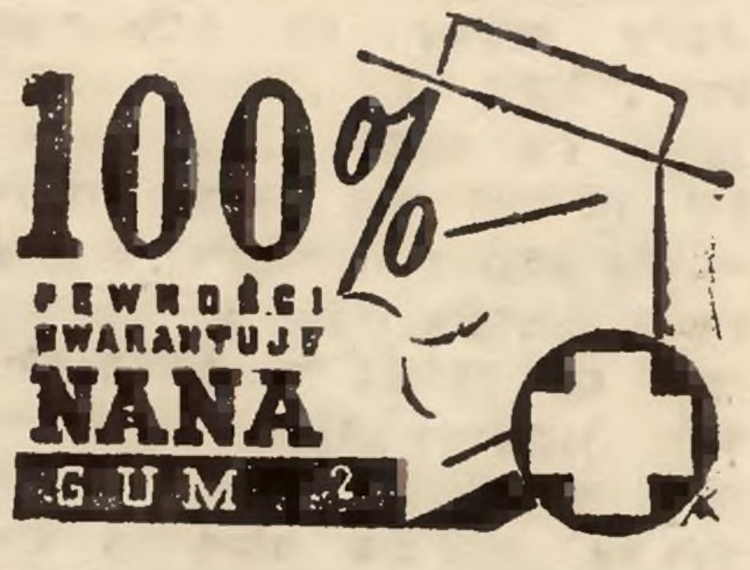

דער פאעט פון דער נאַטור

(פון דער סעריע: ראדאמער פערשיעדענע טאלאנטען.)

מיט בעדויערן מוזען מיר, ליידער, פעסטשטעלען, אז אין דער יודישער לי-טעראטור קומט זייער וועניג צום אויס-דרוק די פארבענרייכע נאטור. עס פעלן: לאנקעס, גערטנער, בלומען, פעלדער, וועלדער, טייכען, פייגעל, פלאנצען, חיות א. ז. וו.

מעגליך, אז דאס איז א רעזולטאט פון דער ספעציפישער לאגע, אין וועל-כע דער יודישער שרייבער און דיכטער געפונט זיך. מעגליך. פאקט אבער — בלייבט טרויעריגער פאקט.

אמת, אז מענדעלע מוכר-ספרים, אב-רהם רייזען, דוד איינהארן און ז. סע-גאלאוויטש האבען אביסעל אריינגעפירט און טאקע בערייכערט די יודישע ליטע-ראטור מיט זייערע נאטור-שילדערונגען און בילדער. אמת, מען קאן אבער ניט בלייבען שטיין ביי די געציילטע פיאָנע-רען. מען דארף ווייטער גיין. און דא טרעפען מיר זיך אן אויף א טרויעריגע דערשיינונג: די יונגע יודישע דיכטער און שרייבער זעהען נאר דאס גרויסע לעבען, דעם שווער פערהאַרוועטען אר-בעטער, די שמאלע פאבריק - געסלעך, פון דער רויכיקער שטאט, דאס פייפערי און הודזשעריי פון אויטאמאבילען, בלאַ-סע — פון פיין און צער — געשטאלטען, און וואכעדיגע טעג, וואס איינער איז גרויער פאר'ן צווייטען, אזוי, אז דעם יודיש-לייענער איז געווארען שווער צו עטעמען אין די פערסאדזעטע און שטוי-ביגע גאסען און ער האט אנגעהויבען בענקען נאך א גרין גרעזעל, נאך א שמעקענדע בלום און נאך א פריש, ריין ווינטעל.

אנ'אויסנאהם זענען די דיכטער: י. פאפיערניקאוו, מ. ד. גיסער, רחל ה. קארן, קאדיע מאלאדאוסקי און קלמן ליס, וועלכע האבען דא און דארט גע-ברענגט צו שלעפען עטליכע בצו-צוויינ-לעך, ווינשל-בוימער, אקאציע בוימער, בלומען, פרוכטן און קלארע וואסערלעך, מיט איין ווארט: אריינגעבראכט אביסעל פריש גרינוואַרג אין דער יודישער פאַ-עזיע. אבער דאס אלץ איז אזוי צופע-ליג און דער עיקר: אזוי ווינציג, אז עס זעהט זיך זעהר וועניג ארויס.

בכלל פעהלט אין דער פאעזיע די ליבשאפט און בענקשאפט צו דער נאטור, און אט דעם גרויסען בלויז פילט אין א גרויסער מאס אויס דער דיכטער בעריל שפריימאן פון ראדאם.

שטריימאן איז דער אמת'ער נאטור-דיכטער, וואס קען אויסגעצייכענט די שפראך פון פעלד, וואלד, בוים און פויגעל.

ווען מיר לייענען זיינע נאטור-לידער, פיהלען מיר דעם געזונטען ריח פון וואלד און פעלד.

נאך אינ'ם יאר 1914 האט דער פאר-לאג „גיטלין" אין ווארשא ארויסגעגעבען שטריימאנס א ביכעל לידער אונטערן נאמען: „הארבסט-ליידען". שוין דעמאלט האבען די לידער געצייגען אויף זיך די אויפמערקזאמקייט מיט די געווינטע נא-טור-שילדערונגען.

שפעטער האט אויך דער פערשטאר-בענער דיכטער לייב מלאך אבגעדריקט שטריימאנס פעלד-לידער ביי זיך אין צייטונג, וואס מלאך האט ארויסגעגעבען צוזאמען מיט מאיר הערצען אין ראדאם.

און איצט ווערט דערווארט מיט אומ-געדולד זיין פריש בוך „נאטור-בילדער", וואס דארף אינגיכען דערשיינען.

נאר איידער וואס-ווען, לאמיר דער-ווייל ארויס'גנב'ענען עטליכע שורות פון זיינע לידער און מאכען צוזאמען מיט שטריימאנען א שפאציר איבערן וואלד:

מיט יאגדעס און מיט זשיוויצע,
מיט בערעלעך און שוואמען
שמעקט דער הויכער סאסנע-וואלד
און מיט ווילדע פלוימען.
מיט חזר-ניסלעך און בארעזקעס
ווי די רויטע קרעלען —
קלויבען פויערטעס צעגויף
און די קליינע קעלען.

הערט אנ'אנדער ליד (ארויסגענומענע סטראפע):

ס'האבען זיך צעבליהט שוין די פלאקסן
און דופטען מיט א ווילדן געשמאק,
און ס'האבען זיך פערדרייט די קאקסן
די בלומעלעך וואס רופן זיך קאזאק.

פון א צווייט ליד:

די אסטרעס און די כריזאנטעמען
וויגען זיך אויף באטשאן-פיסלעך,
און דער ריח פון סאד און לאנקע
איז אי זויערליך, איז אי זיסלעך.

אנהייב ווינטער:

ס'האט דער וואלד צעטרייסעלט זיך
גלייך ער איז א שיכור
און א שפארבער האט א טויב
צעריסען שוין אויף שטיקער.

איינדרויסען כאפט דאס ערשטע דינע פרעסטעלע, באמערקט שטריימאן דעם בוים און זעט:

№ 2 פאר א אײנהײטליכן נאציאנאלן כאראקטער פון אונזער אויפבוי-ווערק № 2
קעמפט די ליסטע 2

ווי אזוי זעהט אויס אין ראדאם די זאמעל-אקציע לטובת בריסק.

געזאמעלט דורך ד"ר קלײנבערגער און דענטיסט קלײנערט

ביי פאלגענדע ה"ה

מ. צמח 50 זל. סאביאן לאנדאו 25 זל. מגר. קיילער 20 זל.; צו 10 זל. האבען געגעבען: יוסף טענענבוים, ארח. שטי-לער, ח. ל. גוטשטאט, ד"ר צונג, שלמה גוטמאן; צו 5 זל. האבען געגעבן: ראו-בן וואולף, אייזיק איצקאוויטש, יעשורין, בערעל ליפשטיין, נתן קאפלאן, לעאן בערקאוויטש, יחיאל הערשבערג, ד"ר זאנענבוים.

געזאמעלט דורך די ה"ה מאטעל אפאטאווסקי און שמואל איידעלבוים:

ביי פאלגענדע ה"ה:

צו 10 זל. ביי: ברוך מאנעלא, דענ-טיסט קליינערט, שמשון גוטמאן; צו 5 זל. ביי: הערשעל לאנדאו, בנימין פריד-מאן, הערשעל פעלדמאן, דוד רוטמאן, אברהם אבראמאוויטש, שלמה קאפלאן, חיים וואלף זילבערבערג; צו 3 זל. הא-בען געגעבען: משה בונם דיכטמאן, יאנקעל מאשקאוויטש, ירמיה ראזענבערג, פישעל ראקאש, טוביה פינקעלשטיין, יצחק גאלדבערג, קויפמאנאוויץ; צו 2 זל.: ישעי מענדעל ראזענבלאט, משה פרידמאן, שמואל איידעלבוים; 1 זל. יאסעל גאלדשטיין.

בסבר פנים יפות. עס האט בלויז געפעהלט מענשען וואס זאלען געהן זאמלען. ס'האבען זיך בלויז דעקלארירט און אויסגע-פיהרט געטריי זייער ארבייט נישט מעהר ווי 5–6 פארן, וועלכע האבען געקענט ארומ-נעמען א קליינעם טייל פון שטאדט. ס'איז א זיכערע זאך, אז ווען ס'וואלטען גע-ווען מעהר געהערס, וואלט די געזאמעל-טע סומע פאר בריסק געהען א דרייפא-כע און אפשר נאך מעהר.

דער ראדאמער קאמיטעט האט אויס-גענוצט די אנוועזענהייט פון ווארשאווער דעלעגאט, וועלכער האט זיך פרייוויליג געשטעלט צו דער זאמעל-דיענסט, בע-זוכענדיג א רייהע מענשען, וועלכע הא-בען נאך נישט געהאט געגעבען.

דורכ'ן דעלעגאט זשיכלינסקי ביי א טיילוויזע מיטווירקונג פון פרעזעס דען, איז אין פערלויף פון א קורצער צייט געזאמעלט געווארען אנ'ענטשפרעכענדע סומע ביי פאלגענדע ה"ה:

אברהם ראטענבערג 250 זל. יאנאס קירשענבוים 150 זל. ישראל'קע גאלד-בערג 55 זל. ד"ר מאקס הענדלער 50 זל. יעקב שמחה הענדעל 40 זל. פירמע „געלקא" 30 זל. ש. בעלזבערג 25 זל. שלמה מינצבערג 25 זל. ליפע ווייצ-הענדלער 15 זל.; צו 10 זל. האבען געגעבען: משה מארגאלעס, אברהם מארגאלעס, יצחק דוד זילבערבערג, יאשע דען, ל. מייזעלס, ש. בלאט; צו 5 זל. האבען געגעבען: בן-ציון מינצ-בערג, מ. וויינבערג, מרדכי שווארץ.

וויפיעל האט בס"ה ראדאם געגעבען אויף ראדאם.

ביז'ן היינטיגען טאג איז געזאמעלט גע-ווארען אין ראדאם פאר בריסק, קרוב 4000 זל. דאס געלד ווערט די טעג ארויס-געשיקט קיין ווארשא אויפ'ן אדרעס פון פראפעסאר שאר.

דעלעגאט פון ווארשאווער צענטראלן-קאמיטעט פאר בריסק, אין ראדאם.

זונטאג האט דעם היגען בריסקער-קא-מיטעט באזוכט דער דעלעגאט פון אלגע-מיינעם בריסקער קאמיטעט אין ווארשא ה' זשיכלינסקי

אין דער קהלה איז פארגעקומען א זי-צונג פון די מיטגלידער פון ראדאמער קאמיטעט מיט'ן ווארשאווער דעלעגאט, וועלכער האט זיך געהנטער בעקענט מיט דער ארטיגער טהעטיגקייט פאר בריסק און מיט די רעזולטאטען פון דער ביז-אהעריגער זאמעל-אקציע. ביים אדורכקו-קען די ליסטעס פון די מנדבים, האט זיך ארויסגעוויזען, אז א געוויסער טייל האט געגעבען א סך יונגער וויפיעל זיי זע-נען בכח און וויפיעל זיי האבען געברויכט געבען. אין שייכות דערמיט זענען פון אלע זייטען ארויסגערוקט געווארען פאר-שלאגען, אז מ'זאל נאך אמאהל זיך ווענ-דען צו די דאזיגע פערזאנען, זיי זאלען מוסיף זיין צו זייער נדב, נישט וועלענדיג יוצא זיין מיט קליינע און נישטיגע סומעס. ס'זענען אפילו ארויסגעזאגט גע-ווארען מיינונגען, דאס אין פאל, ווען די יעניגע פערזאנען וועלען נישט וועלען דערלעגן, זאל מען זיי אומקעהרען זייערע נתינות, כדי זיי זאלען נישט ארומגעהן מיט א רוהיגע געוויסען, אז זיי האבען שטעקען א חלק אינ'ם צוריק-אויפבוי פון דעם חרוב-דיגען בריסק.

ווען די זאמעל-פארען האבען פאר-געשטעלט בעריכטען, איז געווען א חרפה צו הערען, ווי א טייל ראדאמער יודען, דווקא גאנץ פערמעגליכע, האבען אנגעהויבען ממש ביי גראשענס און זיך אונאויפהערליך געדינגען—אז מ'האט געמוזט צו זיי געהן 3 און 4 מאהל. טייל האבען זיך אפילו נישט געשעמט איינגאנצען אבצוזאגען, אז זיי קענען ניט, אז זיי ווילען נישט און געה רוף זיי צום נתנה תוקף.

יעדאך 80 פראצענט פון די צו וועלכע מ'האט זיך געווענדעט, האבען געגעבען

אקציע פאר די יודישע שולען אין ראדאם.

דא האט געווייזט אין שליחות פון דער צענטראלער יודישער שול-ארגאניזאציע דער ה' מאנדעלמאן, וועלכער האט דורכ-געפיהרט א זאמלונג פאר די יודישע שו-לען. די אקציע האט געגעבען פערהעלט-ניסמעסיג גוטע רעזולטאטען. אין פערגלייך מיט די אקציעס פון די פריהעריגע יארען, איז די היינטיגע בעדייטענד איבערגע-שטיגען.

גלייכצייטיג איז פארגעקומען א קאנ-פערענץ צוזאמען מיט'ן שליח פון דער י. ש. א. אין לאקאל פון דער עזרה, צו וועלכער ס'זענען געקומען העכער 50 פערזאהן, פארשטעהער פון פערשידענע אינסטיטוציעס אין שטאדט, ווי פון האנד-ווערקער-פערבאנד רוויינסקא 1 פון שניי-דער-צעך וויטאלדא 10, סאצ. האנדווער-קער, קליינהענדלער-פעראיין, רעדאקציע „ראדאמער-קעלצער לעבען" און פון די פראפעסיאנעלע פעראיינען ווי, טראנס-פארט, בעקער, שיסטער א. ז. וו.

ה' מאנדעלמאן האט רעפערירט וועגען די דערגרייכונגען פון די יודישע שולען, וועגען דער רייכער שלום-עליכם אויס-שטעלונג אין ווילנא און אין ווארשא, וועלכע וועט אויך קירצליך דעמאנסטרירט ווערען אין פאריז; וועגען דעם געשאפע-נעם יודישן ליצעאום און אמלעצט בנוגע דער מעגליכקייט פון שאפען א שול אין אונזער שטאדט.

אין דער פראגע האבען גענומען א ווארט די שול-פריינד משה רובינשטיין צימעראנט, ב. זילבערשטרום, ל. קערש, גלאט, האפמאן א. א.

ס'איז נלייך אויסגעשטעלט געווארען אנ' אקציע-קאמיטעט אין בעשטאנד פון די ה"ה וו, פייגענבוים, ש. צימעראנט, ל. קערש, ד. ראזענבלאט, ראטענבערג, די-זענהויז, זילבערשטרום און פלאצקי. וועל-כע דארפען רעאליזירען דאס שאפען א שול אין ראדאם.

וואהל-מיטינג אין דער אלגעמיינער ציוניסטישער ארגאניזאציע (וועלט-פערבאנד) טראוגוטטא 55

(קאמוניקעט)

שבת דעם 7/10 5 א זייגער נ. מ. פינק-טליך קומט פאר אין לאקאל פון דער אלג. ציוניסטישער ארגאניזאציע טראו-גוטטא 55 א גראנדיעזער וואהל מיטינג מיט דער בעטייליגונג פון די מיטגלידער פון צענטראל-קאמיטעט די ח"ח אדוו. ב. אלאמוצקי און אינז. י. טאהן פון ווארשא וועלכע וועלען רעפערירען א. ד. ט. „די פאליטישע לאגע און דער 20-טער ציו-ניסטישער קאנגרעס".

פאר שקלים-באזיצער איינגאנג פריי.

א יודיש היטעל איז היינט אויך אנ'אטראקציע

אויף דער גאס האט מען אנומלעט געהאט אנ'אטראקציע מיט א יודיש הי-טעל, וואס האט „געבאוויעט" נישט איי-נעם פון די דורכגעהער. א יונגער נישט-יודישער ספארטלער איז געפאהרען אויף א ראווער מיט א יודיש היטעל אויפ'ן קאפ.

די גאס האט געלאכט און דער ספארט-לער מיט די פערשארצטע העמדער-ארבעל האט אנגעקוואלען פון זיין „אריגינעלען" פערוויילונג'ס-נומער, וואס ער האט גע-ליפערט דעם פובליקום.

די בלעטער ברעכן זיך אראפ
ווי די אייער-קיכלעך
און דער ווינט טראגט זיי און מישט
ווי שפאגענדע ביכלעך.

אפילו דער וואָרעם, די שלאנג, דאס „שניידערעל" און אנדערע אינזעקטען גייען נישט אוכבאמערקט פארביי זיין אויג:

די שלאנג אפילו קריכט אפיר
און שאקעלט מיטן קעפל
און קריכט פון זאמד אויף זעמדעלע
גלייך ווי אויף א טרעפעל.

דאס זעלבע איז מיט חיות, בהמות און עופות:

און א קעלבעלע א יונגס
טאנצט ארום פארשטייער
איילט ווי א פעדער-גרינג
צו דער מוטערס אייטער.

איך כאפ ארויס עטליכע שורות פון א ליד, ווו עס רעדט זיך וועגן העזעלס שרעק:

ס'האט דערשראקן פאר א צווייגל זיך,
דאס א קרא האט אפגעבראכן,
און א ביהן האט שוין זיין מאמקע
אין דער קאטשענצע אריינגעשטאכן

ט'בייט אוועק דער גרויער ווינטער, קען שטריימאן נישט בלייבן רואיק און ער רופט דעם פויער אין פעלד אריין:

תעי, דו פרומער פויער
מיט דיין ווייסן פערד
וואוף אראפ דעם טרייער
פון דער שווארצער ערד.

ווינטער:

ליידיג דאס דארף, די פעלדער לער
די ביימער — ווי גאטישע שפיצען,
און די קרא שעלט דעם וואלד —
איר איז שיווער צו זיצען.

פארדאס, אז ס'קומט נאר אנהויב פרי-ליגג אזוי צעשפארט זיך זיין הארץ פאר פרייד:

ס'האט די זון נאך ניט באוויזען
צו צעשמעלצען ס'אייז פון טייכל,
און עס איז שוין דער טאטאנעק
אויסגעגאנגען מיט א שמייכל

און איר לויפט נאך די קאטשענצע
שמייכעלט מיט א צאן א געלן,
און די בראטקעס — מאטשעיקעס
ביסן זיך צום טאג דעם העלען.

עס גלוסט זיך פשוט נאך און נאך א ליד ארויסצוגעבען. אבער... אויף היינט חעס זיין גענוג. מען קען נאך פאר איינמאהל? צופיל פארשיכורט ווערען פון די בלומען-דופטען, וואס שטריימאן האט אונז דערלאנגט.

בערל שטריימאן איז נישט קיין יונ-גער שרייבער און דאך... שרייבט ער אזוי פריי, שוועבענדיג, לייכט און שפילעדיק, אז א סך פון אונזערע יונגע דיכטער וואלטען זיך געטעגט לערנען ביי אים.

גבריאל ווייסמאן.

№ 2 ווילט איר אז ארץ-ישראל זאל געבויט ווערן פאר אונז און דורך אלע שיכטען פון יודישען פאלק? טא שטימט אלע זונטאג דעם 7/11 פאר דער ליסטע 2 № 2

סענסאציאנעלער פראצעס אין ראדאמער קרייז-געריכט

געגען א היגען יודישען אקושער-דאקטאר.

ד"ר לעווין ווערט בעפרייט פון א שווערע בעשולדיגונג, אז ער האט גורם געווען דעם טויט פון א פרוי.

א גאנצען מיטוואכדיגען טאג האט זיך געצויגען אין היגען קרייז-געריכט א פראצעס געגען דעם יודישען אקושער-דאקטאר לעווין, וועלכער איז בעשולדיגט געווארען אין גורם זיין דעם טויט פון א פרוי בעת'ן בעזייטיגען די שוואנגערשאפט.

דער בעשולדיגונג'ס-אקט האט געלויטעט אזוי:

צום ראדאמער דאקטאר ציעמיענגא איז געקומען א פרוי פון דארף גראביאני הינטער ראדאם, וועלכע האט געבעטען ער זאל איהר געבען א מיטעל געגען שוואנגערשאפט. ווען ד"ר צעמיענגא האט זי גינעקעלאגיש בעטראכט האט ער איינגעפונען, אז שוין עטליכע חדשים ווי זי געפינט זיך אין אנדערע אומשטענדען און דעריבער געראטען זי זאל זיך נישט מאכען קיין אפעראציע, ווייל עס קען זיך פאר איהר פאטאל ענדיגען.

דאס איז געווען א געוויסע זאפיא דאניעלובנא, וועלכע האט זיך פארגעשטעלט פאר'ן ד"ר ציעמיאנגא, אלס די פרוי פון א לאנדווירט, וועלכער געהט אוועק דינען אין מיליטער און דעריבער ווייל זי נישט געבארען איצט א קינד. ס'האט זיך אבער ארויסגעוויזען, אז זי איז נאך א פריילין, וועלכע, נישט וועלענדיג ווערען קיין מוטער, איז זי אין עטליכע וואכען ארום אוועק צום ד"ר לעווין, וואס האט די אפעראציע אדורכגעפיהרט. די דאניעלובנא איז דערנאך אבגעפיהרט געווארען צו דער אקושערקע טענענבוים (זשעראמסקיעגא 25) וועלכע האט איינגעשטימט זי צוהאלטען ביי זיך עטליכע טעג, ביז זי וועט געזונד ווערען.

דער צושטאנד פון דער קראנקע איז דערווייל געווארען ערגער. זי האט בעקומען היץ און פרוי טענענבוים האט דאן גערופען דעם ד"ר לעווין, וועלכער האט ערקלערט, אז די דאניעלובנא מוז איבערגעפיהרט ווערען אין שפיטאל אריין. די קראנקע האט אין ראדאמער שפיטאל נישט געוואלט געהן, מחמת זי שעמט זיך און געוואלט בעסער פאהרען אין ווארשאיער שפיטאל פארוואס זי וויל בעצאהלען. מ'האט נעדונגען א טאקסובקע און מ'איז מיט איהר געפאהרען קיין ווארשא אין אידישען שפיטאל אויף טשיסטע. דער צושטאנד איהרער איז אבער שוין געווען א געפעהרליכער און די קראנקע איז אין עטליכע טעג ארום געשטארבען.

אין רעזולטאט פון דעם טראגישען פאל איז געגען ד"ר לעווין פארפיהרט געווארען א פראצעס אונטער דער בעשולדיגונג, אז די אפעראציע איז אויסגעפיהרט געווארען ביי ניט היגיענישע בעדינגונגען, וועלכע האבען ארויסגערופען ביי דער קראנקער אן אלגעמיינע פערגיפטונג, וועלכע האט דערפיהרט צום טויט.

אויפ'ן פראצעס, עהרענדיגען מיטוואך, אין קרייז-געריכט האט ד"ר לעווין ערקלערט, אז ער איז ניט שולדיג. ער האט די אפעראציע אויסגעפיהרט דאן, ווען ער האט בעקומען פון ד"ר גאלדבלום א צייגניש, אז די דאניעלובנא איז שווער קראנק אויף די לינגען, צוליב וואס, עס איז נויטיג דאס איבעררייסען די שוואנגערשאפט און אויך דאן ווען ד"ר קארמאן האט דורך רענטגען געשטעלט די דיאגנאז, אז דאניעלובנא איז ווירקליך קראנק אויף די לינגען, וואס עס בעווייזט די רענטגענאלאגישע פאטאגראפיע. אויפ'ן סמך פון אט די צוויי צייגנישען האט ער די אפעראציע געמאכט ביי ענטשפרעכענדע היגיענישע בעדינגונגען.

צום פראצעס זענען ארויסגערופען געווארען 4 עדות, צווישען זיי די אקושערקע טענענבוים און דער פעלדשער גרינשטיין.

אלס עקספערט איז ארויסגעטרעטען דער פאזיאטאווער דאקטאר, ד"ר ציווינסקי, וועלכער האט שטארק בעלעסטיגט דעם ד"ר לעווין. דער פערטיידיגער פון ד"ר לעווין אדוו. זרשיטאוויעצקי, האט קוועסטיאנירט דעם ד"ר ציווינסקי אלס עקספערט און פערלאנגט ארויסצורופען אלס אזעלכען דעם ד"ר ניימאן, אדער איבערלייגען די מיינונג פון פראפעסאר טשיזשעוויטש פון ווארשא. אזוי ווי פראקוראר אלשעווסקי איז אויך דערפאר, אז מ'זאל ארויסרופען ד"ר ניימאן, געהט דאס געריכט אויף א בעראטונג און טראגט דערנאך ארויס א דעציזיע, לויט וועלכער עס ווערט אנערקענט אין דעם פראצעס אלס איינציגער עקספערט דער ד"ר ציחינסקי.

נאכ'ן דאזיגען בעשלוס טרעט צו ארויסצוגעבען זיין „אפיניע" דער ד"ר ציחינסקי, וועלכער בעשולדיגט דעם ד"ר לעווין, אז ער האט נישט געהאט קיין רעכט אויסצופיהרען די אפעראציע, אז פרוי טענענבוים האט זיך אפילו די הענד נים געוואשען אלס אסיסטענטין, אז ד"ר לעווין האט נים אויסגענוצט אלע מיטלען פון היגיענע און, אז די סעקציע פון דער פערשטארבענער דאניעלובנא האט אנגעוויזען דערויף, אז עס איז נים נויטיג געווען די אפעראציע.

נאך דער רעדע פון פראקוראר אלשעווסקי, וועלכער האט געפאדערט צו בעשטראפען דעם בעשולדיקטען, פערוּפענדיק זיך אויף דער עקספערטיזע פון ד"ר ציחינסקי, האט געהאלטען א שעה'דיגע רעדע אדוו. דושיטאוויעצקי, וועלכער האט זיך בעמיט אבצושוואכען די שולד-מאטיווען, מחמת די „זאקאזשעניע" האט געקענט קומען פון די אינערליכע גוזען, וואס די פערשטארבענע האט געהאט, אבער נישט אלס סיבה פון דער אפעראציע. אדוו. דושיטאוויעצקי ווינדערט זיך, וואס ד"ר ציווינסקי אלס קאלעגע איז חושד די דאקטוירים גאלדבלום און קארמאן אין ארויסגעבען פאלשע צייגנישען.

ארום 9 אוונד האט דאס געריכט אונטער'ן פארזיץ פון ריכטער ליפסקי ארויסגעטראגען א בעפרייאונג'ס-אורטייל פאר ד"ר לעווין מיט'ן מאטיוו, אז ד"ר לעווין קען נישט טראגען די פעראנטווארטליכקייט פאר דער „זאקאזשעניע", ווייל ס'איז נישט זיכער, צי זי איז פעראורזאכט געווארען דורך דער אפעראציע.

ר.

5 ליסטעס צום 20-טען ציוניסטישען קאנגרעס.

שוין איבערמארגען זונטאג קומען פאר די וואהלען צום 20-טען ציוניסטישען קאנגרעס. צו וועלכען ס'ווערען ארויסגעשטעלט 5 ליסטעס.

די ליסטעס זענען:

נומער 1 אלגעמיינע ציוניסטען סוג „א" (על המשמר) נום. 2 אלגעמיינע ציוניסטען סוג „ב" (יועלט פערבאנד) נום. 3 מזרחי; 4 יודענשטאט - פארטיי (גראסמאניסטען) נום. 5 ליגע פאר'ן ארבייטענדען א"י.

אויף דער ליסטע 1 פיגורירט אויפ'ן ערשטען ארט פראפ. חיים ווייצמאן; אויף דער ליסטע 2 נעהט אויפן ערשטן ארט א. איסושקין, אויף דער ליסטע 3 הרב פישמאן, אויף דער ליסטע 4 מאיר גראסמאן און אויף דער ליסטע 5 בן גוריון.

א גרוס פון דער „טאז"-קאלאניע אין גארבאטקע.

דעם לעצטען זונטאג האבען בעזוכט די קינדער-קאלאניע פון „טאז" אין גארבאטקע די ה"ה קליינערט, בארמייסטער אנשער און פריידאס. זיי האבען געבראכט פון דארט א גוטען גרוס. די קינדער ווערען זארגפעלטיג געפלעגט, דאס עסן איז פריש און געשמאק, אפטער שפאציר אין וואלד אויף פרישער לופט, אויף דער פליאזשע. די קינדער זענען צופרידען און פיהלען זיך גוט.

די „אינספעקציע" האט בלויז ארויסגעטראגען איין ווינש, אז דער לאקאל, וואו די קאלאניע ווערט איינגעארדענט, זאל אויסגעברייטערט ווערען און זיין געראימערער ווי ער איז איצט. ווייטער האבען זיי אויף קיין אנדערע זאכען קיין קריטיק נים געפונען.

דער ה' קליינערט, צוליב דעם גוטן איינדרוק, וואס די קאלאניע האט געמאכט אויף איהם, האט געשענקט לטובת איהר 20 זל. אויפ'ן ארט.

קינא אדריא KINO ADRIA

פון מאנטאג דעם 12 ליפיעץ ה. י.
דער אויסגעצייכענטער יוד. פילם
בר-מצוה
דראמע פון א יודישע פאמיליע.
אין גאנצען פילם ווערט גערעדט אין דער יודישער שפראך.
אין פילם שפילן די אסן פון דער יודישער סצענע: באריס טאמאשעווסקי, רעגינא צוקערבערג, לאה נעהמי, נורזי, בולמאן, פעטער גראף א. אנד.
אין דעם פילם טרעטען ארויס 20 יודישע קינסטלער. צווישן זיי דער וועלט-בעריהמטער חזן יאסעלע ראזענבלאט
אויסער דעם א יודישער רעוויע-פילם
געלעבט און געלאכט
אין די הויפט-ראליען: היימי זשאקאבסאן, מרים קרעסין, ס. רעכטצייט, יוסף בולאוו, מארשי באזאף, גאלדע אייזמאן, מ. שארקעל א. אנד. אמעריקאנער יודישע סטארען. — — — — — אנהויב יעדען טאג 6 אוונד און שבת פון 12 מיטאג.

דאָס לעבען אין קעלץ.

נ. גורסקי קעלץ.

וועלכע ענדערונגען דאַרפען איינגעפיהרט ווערען אין די פעראָרדנונג וועגן ריטשאַלטירטע אומזאַץ שטייער.

לויט'ן אַרטיקעל 37 פונ'ם געזעץ וועגן אומזאַץ-שטייער (דז. אוסטאַוו פּאָזיציע 339 פון 30 טען מאַי 1936) דינט דעם פינאַנס-מיניסטער דאָס רעכט צו נעמען דעם אומזאַץ-שטייער פון קלענערע אונטערנעמונגען אין ריטשאַלטירטען פאָרם, ניט אויסמעסטענדיג די גרויס פון אומזאַץ אין יעדען בעזונדערן פאַל.

לויט דעם זעלבען אַרטיקעל פונ'ם געזעץ, האָט דער פינאַנץ-מיניסטער דאָס רעכט אליין צו אָרדנען די פאָרשריפטען וועגן אויסמעסטונג פונ'ם אומזאַץ שטייער, וועגען אויפמאַהנען, וועגען רעקלאַמירונג און אויך וועגן די טערמינען פון איינצאָהלען דעם שטייער.

דערביי איז צוגעגעבען אין דעם דערמאָנטען אַרטיקעל, אַז דער פינאַנס-מיניסטער דאַרף זיך אין דעם פּרט פערשטענדיגען מיט'ן האַנדעלס-מיניסטער, וועלכער ווידער דאַרף אויסהערען די מיינונג פון די האַנדעלס און האַנדווערקער קאַמערן.

פערשידען זענען געווען די פעראָרדנונגען, אַזוי צום ביישפּיל איז דער ריטשאַלט אויף די יאָהרען 1932 און 1933 אויסגעמאָסטען געוואָרען אויפ'ן סמך פונ'ם דורכשניטס אומזאַץ פאַר די יאָהרען 1928, 1929 און 1930; אויף די יאהרן 1934 און 1935 אויפ'ן סמך פינ'ם דורכשניטס-אומזאַץ פאַר די יאָהרען 1930 און 1931, דאַגעגען אויף די יאָרן 1936 און 1937 אויף דעם סמך פון די פערהאַנענע אינפאָרמאַציעס פאַר'ן יאָר 1935. דערביי האָבען די בעל'עולה'טע שטייער צאָהלער געהאַט דאָס רעכט איינצוקומען מיט אַ פאָרשלאָג וועגען פערקלענערען דעם שטייער.

יעצט בעת מיר דערנעהנטערען זיך צום אויסמעסטונג פונ'ם ריטשאַלט פאַר די ווייטערע יאָהרען און מיר דאַרפען אַרויסזאָגען אונזער וואָרט בנוגע די פאָרמען. וועגען די פעראָרדנונג, שטעלן מיר זיך אָפּ אויף פאָלגענדע פראַגען, וועלכע דאַרפען געפינען אַ לעזונג אין די נייע פעראָרדנונג, און נעמליך:

1) ס'דאַרף אַריינקומען אין די פעראָרדנונג אַ פונקט, אַז דער שטייער-צאָהלער האָט דאָס רעכט צו פערלאַנגען אין דער שטייער-אַמט מוז אַרויסגעבען ידיעות וועגן די מאָטיווען פונ'ם אויסגעמאָסטענעם ריטשאַלט.

2) אונטערן ריטשאַלט דאַרפען אַרינפאַלען אויסער די ביז יעצטיגע אונטערנעמונגען, אויך רעסטאָראַציעס, פּיוואַרניעס, סיי-האַלעס און קאַוויאַרניעס;

3. די מאַקסימאַלע גרויס פון אומזאַץ דאַרף פעסטגעשטעלט ווערען אויף 75.000 זלאָטעס;

4. דער ריטשאַלט דאַרף אויסגעמאָסטען ווערען אויף 5 יאָהר,

5. אין די פעראָרדנונג דאַרף זיך נישט געפינען קיינע באַמערקונגען וועגן ענטענטופלען אויסשליסען וועלכע ס'איז שטייער-צאָהלער פון ריטשאַלט;

6. דער ריטשאַלט - שטייער דאַרף פעסטגעשטעלט ווערען אויך ביי די מיטבעטייליגונג פון זאַך-קענער, דעלעגירטע פון די ווירטשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס,

7. ס'דאַרף געגעבען ווערען דעם שטייער צאָהלער דאָס רעכט פון רעקלאַמירען;

8. יעדע רעקלאַמאַציע מוז בעטראַכט ווערען אין פערלויף פון 3 מאָנאַטען.

9. די שטייער - סטאַווקע דאַרף זיין 1,25;

10. דעם ריטשאַלטש - טייער דאַרפען אַרונטערפאַלען אונטערנעמונגען, וועלכע פירען אַ האַלבען הורט-האַנדעל.

5 וואַהל-אורנעס אין קעלץ.

אויף פאָלגענדע ערטער וועלען קיעלצער שוקלים וועהלען: אין זאַהל פון דער יודישער קהלה פאָלגענדע נעמען וועלכע הויבען זיך אָן מיט די ליטערעס.

A. B. C. D. E.

אין קליינהענדלער-פעראיין: F. G. H. I. J.

אין האַנדוועִרק.-פעראיין: K.L.Ł M.N.

אין זאַהל פון „מכבי" לעגאַנאָרדאָ 23: O. P. R. S.

אין אָרג. „עקיבא" וואַרשאַווסקי 3. T. U. W. Z.

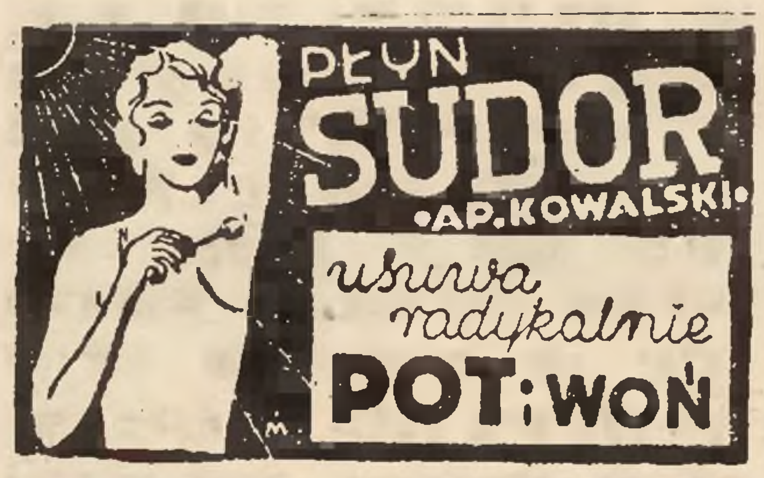

א געצווינגענער ענטפער דעם „ליטעראַרישן רעדאַקטאָר"...

פערהאַן ביי אונז אין שטאָדט אַ געוויסער ה' ח. ז. וועלכער וויל נישט מעהר און נישט ווינציגער נאָר זיין דער איינציגער און דורך אַלעמען אָנערקענטער „פאַן רעדאַקטאָר" כאָטש ער האָט מיט רעדאַקטאָרישקייט אַ קנאַפּען שייכות. פון צייט צו צייט מאַכט זיך דער אויבענדערמאַנטער „פאַן רעדאַקטאָר" נאַריש-פּאָפּולער מיט אַ שטיקעל שמירעכץ פון וועלכער ער האָט דערנאָך חרטה. אַבער ווייזט אויס, אַז דער זעלבער האָט אַ קנאַפּען זכרון און אין לעצטען נומער „זאַלעמביער-צייטונג", נישט האָבענדיג צו פערפולען זיינע פּאָר שורות כראָניק, אָנגעכאַפּט זיך אין אַ שטרוי און נאַריש אָנגעפאַלען אויף אונזער ג'מיטאַרבייטער י. צ—ר. מיינענדיג אַזוי אַרום אָבצושוואַכען אונזער ציימונג, וועלכע האָט זיך אין משך פון די גאָר קליינע צייט שוין קונה שם געווען ביי אונזערע ח' לעזער און אריינגעדרינגען צווישען די ברייטע שיכטען פון די היגע יוד. בעפעלקערונג.

מיר וואָלטען בכלל זיך נישט אַריינגעלאָזט און קיין דיספּוט מיט דעם פּינטשעווער „רעדאַקטאָר". ווען נישט זיינע באמת נאַרישע בעמערקונגען אויפ'ן אדרעס פון אונזער ג' מיטאַרבייטער, וואו ער ווייסט צו דערצעהלען, אַז אין „ראַדאָמער-לעבען" דריקט אַ געוויסער י. צ—ר. היסטאָרישע נאָטיצען וועלכע האָבען נישט קיין „ליטעראַרישען אינהאַלט". אַמערשטען ה' „רעדאַקטאָר" ווערען די היסטאָרישע נאָטיצען געדריקט נישט אין „ראַדאָמער-לעבען" (ווי איהר האָט געשריבען) נאָר אין „ראַדאָמער קיעלצער לעבען". נו, מיר פערשטעהען אייך גאַנץ גוט ה' ח. ז. ווי שווער ס'איז אייך געווען אויפצושרייבען די ווערטער „ראַדאָמער קיעלצער לעבען", ווייל איהר ווילט נאָך נישט מסכים זיין מיט'ן געדאַנק, אַז ס'קען אַרויסגיין אַ צייטונג אָהן אייך מיט אַ דאָפּעלט גרעסערען טיראַזש.

צווייטענס, פון ווען אָן זענט איהר געוואָרען אַ מבין אויף ליטעראַרישע זאַכען? פון ווען אָן זענט איהר געוואָרען „קולטור-קריטיקער"? אפשר צוליב אייער לענגערע „פּובליציסטישע" אַרבייט ביי אונז אין שטאָדט וואו איהר שפּייזט די פּאָר צעהנדלינגע לעזער מיט נישט געשטויגענע און ניט געפלויגענע מעשיות האָבען אייך רייף געמאַכט צו ווערען אַ „קולטור-קריטיקער"? אדרבה! זאָגט פון ווען אָהן? ווי ווייט דער פּינטשעווער „קריטיקער" איז בעהאַוונט אין זיין פרישע מיסיע בעווייזט דער פאַקט, אַז שוין אין די ערשטע צוויי קאַפּיטלען פון דער זאַמלונג האָט ער געזעהן, אַז די גאַנצע זאַמלונג האָט ניט קיין ליטעראַרישען אינהאַלט. און אויב איהר ווילט באמת וויסען דעם ווערטה פון דער זאַמלונג, זייט אייך מטריח צו אונזער מיטאַרבייטער, וועט ער אייך ווייזען דעם דאַנק בריוף, וואָס ער האָט בעקומען פון יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט (היסטאָרישע סעקציע) פאַר וועמען ער האָט דאָס געזאַמעלט.

צום סוף פון זיין „רעצענזיע" שרייבט ח. ז. „אַז מען קען ניט שרייבן, שרייבט מען ניט, באשר בכן, אַז דער ערשטער קעלצער רב האָט נים געהייסן ר' גיטמע נאָר ר' גוטמן. זעהר ריכטיג, ה' „רעדאַקטאָר": אַז מען קען נישט צוזאַמענשטעלען קיין פּאָר נאָטיצלעך קעלצער כראָניק, זאָל מען ניט קיין רעדאַקטאָר. און אַז מען ווייסט ניט, אַז אין יודישען קומט גיטמע ניט גוטמן (ווייל אין יודישען איז דאָס אַ פאַמיליען - נאָמען) ווערט מען ניט קיין „קריטיקער"...

די ענטשטעהונג פון יודישען קעלץ

ווען איז צוגעצויגען געוואָרען די באַהן-ליניע קיין קעלץ.

געזאַמעלט פון י. צ — ר.

ביים סוף פון די זיבעציגער יאָהרען ווערט ערלויבט דורך די דאַמאָלסדיגע מאַכט צו שאַפען אַ יודישע געמיינדע לויט'ן נוסח פון אַ קהלה. עס קומען פאַר וואַהלען פון דאָזרעס אויף אַ קאַדענץ פון 3 יאָהר. דער מאַדוס פון דער וואַהלען איז געווען, אַז יעדער יודישער איינוואָהנער פון קיעלץ האָט געהאַט רעכט פאָרצולייגען וועמען ער וויל וועהלען. און די קאַנדידאַטען, וועלכע האָבען אָנגעצויגען די גרעסטע צאָהל שטימען, די זענען געוועהלט געוואָרען.

אין יאָהר 1884 זענען געווען דאָזרעס אַ געוויסער גאָלדמאַן. געשטאַמט האָט ער פון וואַרשא און אין יענער צייט האָט ער געהאַט אין קיעלץ אַ „באַנק הויז". אויך זענען אין יענע צייט געווען דאָזרעס: לעווקאָוויטש, שטונקער און ברוך מאַנעלאַ (דער שווער פון ערשטען קיעלצער רב) אָבער אויך די אויבענדערמאַנטע דאָזרעס האָבען קיין געזעלשאַפטליכע אַרבייט נישט געפיהרט און דאָס געזעלשאַפטליכע לעבען איז ביי זיי געשטאַנען אויף אַ זעהר נידריגע מדרגה.

דאָס יאָהר 1884 מאַכט אַ איבערברוך אין נאָרמאַלען גאַנג פון קיעלץ, ווי אויך פון יודישען קיעלץ. אין דעם יאָהר איז אָנגעהויבען געוואָרען צו בויען די היגע באַהן-סטאַציע און דאָס צוציהען די ליניע קיין קיעלץ. עס הויבען אָן איינצוואַנדערען אַ גרויסע צאָהל מענשען, דערונטער אויך פיעל יודישע פאַמיליעס, און דער גאַנצער צענטער פון האַנדעל און פון מאַכען גוטע געשעפטען איז געווען די געגענד פון דער באַהן.

אַ פּאָר יאָהר שפּעטער קומען שוין קיין קיעלץ די בעקאַנטע משפחה קאַמינערס (אויך פון כענטשין אין יאָר 1890) זיי ברענגען אַריין אַביסעל אַן ענדערונג אין געזעלשאַפטליכען לעבען. מיט זייער קומען קיין קיעלץ האָט דער יודישער ישוב בעקומען אַ מעהר רעליגיעזען און חסידישען כאַראַקטער, ווייל ביז אַהער, אויב ס'זענען געווען יודען נגידים — אַזעלכע טיפּען (ווי קאַמינערס) וואָס זאָלען דוקא וועלען דעם „פרייען" פרומער מאַכען, זענען ניט געווען. אויך די זעלבע פאַמיליע (קאַמינער) בעזעצט זיך ביי דער באַהן און מאַכען גוטע געשעפטען.

ביי דער געלעגענהייט איז וויכטיג צו דערמאָנען, אַז כאָטש יודען האָבען שוין געהאַט רעכט אַריינצוקומען און איבערצוגעכטיגען, אפילו שוין צו וואָהנען, האַנדלען און האָבען עפענטליכע געשעפטען אין דעם ערשט ניט לאַנגען יודען-ריינעם קיעלץ, דאָך האָבען זיי געהאַט אויסצושטעהן פערשידענע פּיינליכע צרות. ניט בלויז די קעלצער יודען, נאָר אויך אַלע יודען פון דער גאַנצער קעלצער גובערניע האָבען געליטען פון דעם פּיינליכען „ראָזקאַז", וואָס האָט כמעט געהערשט אין אונזער געגענד ביז'ן סוף פון נייַנצעהנטען יאָהר-הונדערט.

אַמייסטען האָבען פון דעם געליטען די רעליגיעזע און חסידישע יודען, וועלכע האָבען זיך נים צוגעפּאַסט צום „ראָזקאַז" און דערפאַר בעצאָהלט מיט פערשידענע געלד שטראָפען — וועגען דעם אין נעכסטען נומער,

ריזיגע לוויה פון כעלמער רבין ז״ל אין קעלץ.

דיהרענדע הספדים — א צוואה פון 5 יאהר צוריק — דער איינציגער זוהן פון נפטר דער ממלא-מקום.

ווי ס'איז שוין געווען געמאלדען אין פאריגען נומער פון אונזער צייטונג, איז דעם פאריגען דינסטאג אין ווארשא נפטר געווארען אין עלטער פון 64 יאהר דער כעלמער רבי ר' משה לייבעניו ז״ל טווערסקי, אנ'אייניקעל פון טריסקער מגיד.

דער נפטר האט איבערגעלאזט א גרויסע צוואה מיט 13 פונקטען, וועלכע איז נאך געווען געשריבען ג' פנחס תרצ״ה, פונקט מיט 5 יאהר צוריק פאר דער פטירה. צווישען די פערשידענע פונקטען פון דער צוואה איז אויך טעראן א פונקט, אז ווי ער וועט נאר נפטר ווערען זאל מען איהם אריבערפיהרען קיין קיעלץ און קובר זיין אין אוהל פון זיין פעטער דעם קוזמירער רבין ר' מאטעלע ז״ל, אפילו דאס איבערפיהרען וועט אנטרעפען אויף פערשידענע שוועריגקייטען. און יעדעס יאהר כמעט די זעלבע צייט האט דער נפטר די צוואה בעשטעטיגט מיט זיין אונטערשריפט.

די מקורבים פון נפטר גיבען איבער, אז ווען דער נפטר איז געווען פאריאהרען אין קיעלץ אויף דער יאהרצייט פון זיין פעטער און אהיימקומענדיג פון אוהל, זאל ער האבען ערקלערט פאר זיינע נאהנטע חסידים: „כ'האב מיר נאך אויסגעפועלט ביים פעטער א יאהר.

זיינע מקורבים אין ווארשא האבען טאקי מקיים געווען די צוואה און דעם לעצטען דאנערשטאג 9 אוונט האט די אויטא-עגלה פון „חסד-של-אמת" געבראכט דעם נפטר קיין קיעלץ. די גאנצע ווארשאווער גאס איז געווען שווארץ פון מענשען, דערונטער פיעל פראווינצער יודען און רבנים, וועלכע זענען ספעציעל געקומען אבגעבען דעם לעצטען כבוד דעם רבין ז״ל. עס איז געווען אזא שטארקער געדראנג, אז דער אויטא האט בכלל נישט געקענט פאהרען.

אויפ'ן בית-החיים הויף האבען דעם נפטר מספיד געווען די קוזינען ר' רוד'ל (מזשורק) און ר' לייבעניו (ווארשא). די הספדים זענען געווען רירענדע און האבען געבעטען דעם נפטר, אז ער זאל מעורר רחמים זיין פאר דעם כלל ישראל, וואס לעבט איצט איבער אזא ביטערע צייט פון שרעקליכע גזרות און גרויזאמע רדיפות פון אלע זייטען. גלייכצייטיג האבען זיי באלד בעשטימט דעם איינציגען זוהן פון נפטר ר' נחומטשע אלס ממלא מקום.

בעת דער קבורה זענען אין אוהל אריינגעלאזט געווארען דביים און רבנים, ווי אויך א קליינע צאהל יחידי סגולה. די לוויה האט זיך פערענדיגט 11 אוועגר. די צאהל מלווים ווערט געשאצט ביז 5 טויזענד מאן.

שרעקליכער מארד פון א גייסטיג-קראנקען פויער.

דער 38 יעהריגער גייסטיג קראנקער איינוואוינער פון דארף מאקיבקא (קעלצער וואיעוו.) מיכאל כאלעווא, איז אדורכגעלאפען דורך זיין שכנ'ס הויז דאניעל ריבאק און אונטער'ן אויפרייד, אז ער רופט הילף פאר זיין קראנקע מוטער, ארויסגענארט דעם שכן און איהם דער'הרג'עט מיט א האק אויפן ארט ווי אויך די פרוי זיינע שווער רואינירט. נאכן מארד איבער ריבאקן איז כאלעווא צוריקגעלאפען צו זיך אין שטוב אריין און מיט דער זעלבער האק דער'הרג'עט זיין 10 יעהריגע טאכטער און זיין 8 יעהריגען זוהן, ווי אויך שווער רואינירט זיין 71 יעהריגער מוטער.

נאכ'ן בעסטיאלישען טהאט איז דער זעלבער ארויסגעלאפען אין וואלד אריין און זיך אליין אויפגעהאנגען אויף א בוים.

פאליציייאישע כראניק.

אין מאנופאקטור - געשעפט פון הירש טענצער (מארק 9) זענען פערגאנגענעם פרייטאג 10 פריה אריינגעקומען 2 אומבעקאנטע פערזאנען. בעת דער אייגענטימער איז געווען פערנומען מיט א קליענט האבען זיי צונג'גנבעט 2 שטיק סחורה אין די ווערט פון 70 זל. און זענען נעלם געווארען.

ביינאכט פון זונטאג אויף מאנטאג האבען זיך אריינגעקריגן גנבים אין געשעפט פון אליהו בידערמאן (פיעראצקעגא 5) און ארויסגעג'גנב'עט 40 פרויען-ווינטער מאנטלען, 15 פרויען זומער-מענטלען 15 שטיקלעך סחורה אויף מאנטלען און אנד. אין די ווערט פון 3 טויזענד זל.

אין דער קאנטאר פון יענדזשעווער ביער-ברויעריי פון ה' אליהו שפיגעלבערג האבען זיך אריינגעכאפט נישט ענדעקטע גנבים און ארויסגע'גנב'עט אנ'אייזערנע קאסטקע אין וועלכע ס'איז געבליבען 959 זל. און פיעל וועקסלען אין א סומע פון 16 טויזענט און 144 זל.

א דריטע פאסט-אבטיילונג אין קיעלץ.

אויפ'ן רוג כענטשינסקא און קארטשאווסקי, אין דער פרישער געביידע, ווערט געעפנט די נעכסטע טעג א דריטע פאסט-אבטיילונג פאר יענע געגענד.

די זונטאגדיגע קאנגרעס-וואהלען אין קעלץ.

(צ.) דער אינטערעס צו די וואהלען צום צוואנציגסטען ציוניסטישען קאנגרעס וואס דארפען פארקומען דעם קומענדיגען זונטאג דעם 11-טען יולי איז זעהר א שוואכער ביי אונז אין שטאדט. פיעל שוקלים וויסען בכלל נישט, אז די וואלען קומען שוין פאר זונטאג.

קיין שום ציוניסטישע גרופירונג פירט נאך נישט קיין עפענטליכע פראפאגאנדע ווען מיר שרייבען די שורות האט זיך נאך איבער די קיעלצער גאסען נישט בעוויזען קיין שום וואהל-אויפרוף. עס איז בכלל צו מערקען א שוואכער פעראינטערעסירונג מצד די ארגאניזאציעס זעלבסט. ס'איז נאך נישט געווען קיין פאל אין קיעלץ, אז קיין שום ציוניסטישע גרופירונג זאל ביז דעם לעצטען דאנערשטאג פאר די וואהלען נישט האבען געברענגט קיין שום פרעלענענס אויף א עפענטליכע פארוואהל-פערזאמלונג.

די זארג פון אלע היגע ציונ. גרופירונגען איז כמעט איינע: „הלוואי זאלן די שוקלים געהען וועהלען. די סיבה פון די גרויסע יאוש-אפאטיע, וואס האט ארומגעכאפט די גאנצע היגע ציוניסט. מחנה איז צוליב'ן פעהלען פון דעם וויכטיגען נערוו פון וואהל-טאראראם — די יוגענד. די לעצטע נעמען בכלל נישט אנטייל אין די וואהלען, ווי אויך האבען זיך ביי א טייל ציונ. גרופירונגען די יוגענד: ארגאניזאציעס כמעט ווי אויפגעלעזט און האבען נישט מיט וועמען צום טיש צו גיין...

קעלצער שוקלים! אין יעצטיגען זעהר וויכטיגען און היסטארישען מאמענט פאר'ן יודישען פאלק, ווען דער טרוים פון ציוגיזם האלט שוין אין א געוויסע טייל די נעכסטע טעג פארווירקליכט צו ווערען, ווייזט ארויס אייער רייפקייט, ערפילט אייער ציוניסטישען פליכט און געהט אלע ווי איינער, זונטאג, צו דער וואהל-אורנע און מיט דעם וועט איהר געבען מוטה אונזערע מנהיגים צו פאדערן א גרויס ארץ - ישראל מיט אונזערע אמאהליגע היסטארישע גרעניצען.

ווירטשאפטליכע כראניק.

די הכנסה פון די פרוי קען מען אויסטיילען פונ'ם מאנס הכנסה און דער שטייער-אמט דארף נימ צוזאמען אויסמעסטען דעם הכנסה-שטייער, אויב די פרוי אליין האט דאס רעכט צו דיספאנירען מיט איהרס הכנסה-אביעקט. דאס קען מען אויסווייזען מיט אנ'אקט איגטערציזע אדער מיט עדות. (ארט. 11 פון געזעץ וועגען הכנסה-שטייער).

לויט'ן צירקולאר פון פינאנס - מיניסטעריום פון 29 ליסטאפאד 1935 L. D. V. $^{39286}/_{I}/_{35}$ טאר זיך דער שטייער-אמט נימ בענוצען מיט די אזוי גערופענע „אינפארמאטארען" נאר מיט זאך-קענער, וועלכע זענען פארגעשטעלט געווארען דורך די ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס און בעשטעטיגט געווארענע דורך די האנדעלס - קאמערן, אדער האנדווערקער - קאמערן.

לויט'ן אורטייל פון העכסטען אדמיניסטראטיווען טריבונאל פון 9 - טען פאזשדזשערניק 1935 נומער רעיעסטר. $^{926}/_{35}$ קען די אפעלאציע קאמיסיע ביי די פינאנס-קאמערן בענוצען זיך מיט'ן ארטיקעל 27 פונ'ם געזעץ וועגן הכנסה-שטייער, אויך די קאמיסיע פערקלערט דעם אויסגעמאסטענעם הכנסה-שטייער ביז 7.200 זלאטעס און געהעריג פערקלענערען דעם שטייער.

לויט די פעראררנונג פון פינאנס מיניסטער צו די שטייער-ארדינאציע (דז. אוסטאוו 35 פון 7 מאי 1937) איז געגוג איבערצושיקען אדוואקאניעס אדער אנדערע טערמינאציע ביטעס צום שטייער-אמט, אדער פינאנס-קאמער אין געווענליך פראנקירטע בריף, דאס הייסט, אז מען דארף נימ דווקא שיקען „פאלעצאנע", אזוי ווי ס'איז געווען ביז יעצט.

די דאטע פון קאפערט ווערט גענומען אין אכט ביים פעסטשטעלן דעם טערמין.

פון לאקאל-שטייער זענען אויפן סמך פון פונקט 3 ארט. 2 פונ'ם מלוכה-פרעזידענטס דעקרעט פון 14 ליסטאפאד 1935 (דז. אוסט. 82 פריי, נישט נאר אזעלכע אינדוסטריע און האנדווערקער אונטערנעמונגען, וועלכע ארבייטען ביי זיך אין לאקאל, נאר אויך אזעלכע, וועלכע בענוצען זיך מיט כאלופע קעס, וואס ארבייטען, ווי בעוואוסט, ביי זיך אין דער היים.

[illegible]

MILIONY KOBIET
NA CAŁYM ŚWIECIE
STOSUJE SŁAWNE KOSMETYKI
CÉDIB
PARIS
•PUDRY•KREMY•TUSZ DO RZĘS
POMADKA DO UST • RÓŻ • MLECZKA•
Żądajcie w najbliższej perfumerii lub drogerii bezpłatnej broszury Cédib o indywidualnej i racjonalnej pielęgnacji skóry.

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr. w tekscie mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr. 1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.

אבאנאמענטס פרייז: פאר א חודש אין פוילען 1 זלאט אין פראנקרייך, בעלגיען 4 פראנק אין אנדערע לענדער 30 סענט

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC. tel. 15-18 טעל. Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Radom szwarlikowska 20